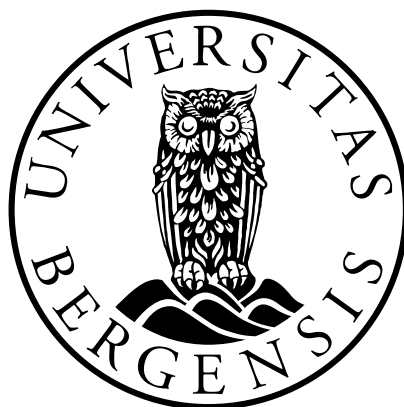

Statsstøtte til hydrogenprosjekter etter IPCEI-retningslinjene

Kandidatnummer: 189

Antall ord: 14 933

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10. mai 2021

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	1
1 Innledning	3
1.1 Tema og problemstilling	3
1.2 Bakgrunn og aktualitet	4
1.3 Metode og rettskilder	5
1.4 Avgrensing	8
1.5 Fremstillingen videre.....	9
2 EØS-avtalen artikkel 61 og hydrogen	10
2.1 Formålet med statsstøttekontroll	10
2.2 Formålet med å tildele statsstøtte	10
2.3 Statsstøttebegrepet i EØS-avtalens artikkel 61 (1).....	11
2.4 Unntakene fra statsstøtteforbudet i EØS-avtalen 61 (2) (3).....	12
2.5 Hydrogen som gjenstand for statsstøtte	13
2.5.1 Hydrogen som virkemiddel for å nå Norges og EUs klimamål	13
2.5.2 Markedssvikten i hydrogenmarkedet	14
3 EØS-avtalen 61 (3) (b) og IPCEI-retningslinjene	16
3.1 Unntaket i EØS-avtalen 61 (3) (b)	16
3.1.1 Prinsipper for anvendelsen av EØS-avtalen artikkel 61 (3) (b)	17
3.1.2 Støtten er underlagt skjønn.....	17
3.2 IPCEI-retningslinjene.....	18
3.2.1 Formål og praksis hittil	18
3.2.2 Oversikt over IPCEI-retningslinjene	19
3.2.3 IPCEI-retningslinjenes virkeområde	19
4 Kvalifikasjonskriteriene	21
4.1 Oversikt over vilkårene	21
4.2 Et prosjekt	22
4.2.1 Ett enkelt prosjekt eller flere integrerte prosjekter	22
4.3 Felles europeisk interesse.....	24
4.3.1 Oversikt over vurderingen.....	24
4.3.2 Viktig bidrag til et felles europeisk mål	24
4.3.3 Vil blått hydrogen omfattes?	28
4.3.4 Involvere flere EU-/EØS-land.....	30
4.3.5 De positive effektene av prosjektet	30
4.3.6 Delfinansiering av støttemottakeren.....	32

4.3.7	Miljøskadelige subsidier	32
4.3.8	Momenter i favør støtte	32
4.3.9	Spesifikke kriterier	33
4.4	Prosjektet må være viktig	36
5	Forenlighetsvurderingen.....	37
5.1	Balansetesten som forenlighetsvurdering.....	37
5.1.1	Vilkårene i balansetesten.....	37
5.2	Støtten må adressere en felles interesse	38
5.3	Statsstøtten må være nødvendig og proporsjonal.....	39
5.3.1	Insentiveffekt.....	39
5.3.2	Støtten må være proporsjonal.....	40
5.4	Forebygging av unødige markedsvridninger og balansetesten	43
5.4.1	Statsstøtte må være et passende virkemiddel	43
5.4.2	Statsstøttens påvirkning må være så begrenset at den overordnede balansen er positiv	45
6	Konklusjon og veien videre for IPCEI-retningslinjene.....	48
6.1	Er hydrogen egnet for IPCEI-støtte?	48
6.2	Veien videre for IPCEI-retningslinjene.....	49
6.2.1	Kommisjonens “Fitness-check”	49
6.2.2	Innsendte høringsinnspill	50
6.2.3	Kritikk av IPCEI-retningslinjenes utforming.....	51
6.3	Utsyn: IPCEI-prosjekters fremtid i EU og EØS.....	51
7	Kildeliste	54

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Temaet for denne masteravhandlingen er rettsreglene som regulerer adgangen til å tildele statsstøtte til hydrogenprosjekter etter avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (heretter EØS-avtalen) artikkel 61 (3) (b).

EØS-avtalens artikkel 61 (3) (b) er identisk med EU-rettens Traktat om Den europeiske unions virkemåte (heretter TEUV) artikkel 107 (3) (b) og gir grunnlag for å tildele statsstøtte «*som har til formål å sikre at et viktig prosjekt av felles europeisk betydning kan realiseres, eller å bøte på en alvorlig forstyrrelse av økonomien i en av EFs medlemsstater eller en EFTA-stat*» (min utheving). Det er bestemmelsens første alternativ som er det aktuelle rettslige grunnlaget.¹

For å regulere hvordan EØS-avtalen artikkel 61 (3) (b) første alternativ skal anvendes, har EFTA²s overvåkningsorgan ESA³ vedtatt et sett med retningslinjer kalt «Guidelines for the analysis of the compatibility with the functioning of the EEA Agreement of state aid to promote the execution of important projects of common European interest» (heretter IPCEI⁴-retningslinjene). Retningslinjene kommer til anvendelse for all statsstøtte som gis med grunnlag i EØS-avtalen artikkel 61 (3) (b) første alternativ, og eventuell støtte til hydrogenprosjekter etter EØS-avtalen artikkel 61 (3) (b) må derfor basere seg på disse retningslinjene.⁵

Problemstillingen for denne masteravhandlingen er det rettslige innholdet av IPCEI-retningslinjene, og om IPCEI-retningslinjene er et egnet regelverk for Norge å basere statsstøtte til hydrogenprosjekter på.

---

¹ EØS-avtalen 61 (3) (b) andre alternativ brukes for krisestøtte og har blant annet blitt benyttet for å motvirke konsekvensene av COVID-19-pandemien og finanskrisen i 2008. Av EØS-avtalen 61 (3) (b) to alternativer er siste alternativ klart mest brukt.

² EFTA står for «European Free Trade Association».

³ ESA står for «EFTA Surveillance Authority».

⁴ IPCEI er en forkortelse for «Important Project of European Importance».

⁵ IPCEI-retningslinjenes virkeområde behandles i kapittel 3.2.3.

1.2 Bakgrunn og aktualitet

Problemstillingen for oppgaven er aktuell fordi Norge den 9. desember 2020 sammen med 21 andre EU-land sluttet seg til EUs IPCEI-hydrogensamarbeid.⁶ Målet med samarbeidet er å koordinere arbeidet mot et felles statsstøtteprosjekt etter IPCEI-retningslinjene rettet mot hele hydrogenverdikjeden.⁷ I Norge har det statlige foretaket ENOVA fått ansvaret for å følge opp Norges deltakelse, og 8. mars 2021 kunngjorde ENOVA at fem norske hydrogenaktører er aktuelle for å delta i et IPCEI-hydrogenprosjekt.⁸

Temaet for oppgaven er videre aktuell ettersom å utvikle hydrogen som energibærer er en høyt prioritert politisk målsetning i Norge og EU.⁹ Dette skyldes at hydrogen har et stort potensial til å erstatte fossile energikilder i transport- og industrisektoren, forutsatt at hydrogenet er produsert utslippsfritt eller med svært lave utslipp.¹⁰ Av denne grunn har blant andre Norge, EU, Tyskland og Japan utviklet egne hydrogenstrategier.¹¹ Å etablere hydrogen som klimaløsning vil imidlertid kreve store investeringer fra både privat og offentlig sektor.¹²

Det er da flere grunner til at IPCEI-retningslinjene kan være et aktuelt regelverk å basere statsstøtte på for å fremme hydrogen som energibærer. For det første åpner IPCEI-retningslinjene for vesentlig høyere statsstøttenivåer enn sammenlignbare statsstøtteregelverk.¹³ IPCEI-retningslinjene er åpner også for å tildele statsstøtte til prosjekter langs hele verdikjeden og gir, som eneste statsstøtteregelverk, anledning til å støtte den første industrielle utrulling av ny teknologi i kommersielle virksomheter

Oppgaven vil ikke vurdere de konkrete hydrogenprosjektene som per nå er aktuelle for støtte etter IPCEI-retningslinjene, ettersom det ikke er tilstrekkelig tilgjengelig informasjon om disse prosjektene. Oppgaven vil derfor behandle IPCEI-regelverkets egnethet til å fremme hydrogenutvikling i lys av de overordnede utfordringene i hydrogenmarkedet, i tillegg utfordringene som er mer spesifikke for Norges del.

---

⁶ Klima- og miljødepartementet (2020)

⁷ IPCEI-hydrogenmanifestet (2020)

⁸ ENOVA (2021)

⁹ Regjeringens hydrogenstrategi s. 6.

¹⁰ Regjeringens hydrogenstrategi s. 5.

¹¹ Regjeringens hydrogenstrategi s. 6

¹² EUs hydrogenstrategi peker på et behov på 180-470 milliarder euro i investeringer.

¹³ Se oppgaves kapittel 5.3.8 om de støtteberettigede kostnadene.

1.3 Metode og rettskilder

Oppgaven dreier seg om en tolkning av EØS-avtalens artikkel 61 (3) (b) første alternativ og IPCEI-retningslinjene som presiserer hvordan ESA vil fortolke denne bestemmelsen. EØS-avtalen er en folkerettslig avtale, og ved fortolkningen av EØS-avtalen må det benyttes EØS-rettslig metode.¹⁴ EØS-avtalens hoveddel, herunder EØS-avtalen 61 (3) (b), gjelder som norsk lov, jf. EØS-loven § 1.

Ved fortolkning av EØS-avtalen må det etter EØS-rettslig metode skje en fortolkning i to ledd: Først må den EU-rettslige regelen fortolkes etter EU-rettslig metode. Deretter må det vurderes om denne fortolkningen kan overføres til EØS-retten.¹⁵ Metoden springer ut av EØS-avtalens formål, som er å integrere EFTA-statene i EUs indre marked¹⁶, som forutsetter at EØS-regelverk som er hentet fra EU-regelverk tolkes likt. Målsetningen om lik praktisering av regelverket i EU og EØS kalles for *homogenitetsprinsippet*.¹⁷

Utgangspunktet for fortolkningsprosessen i EU-retten er den naturlige språklige forståelsen av ordlyden.¹⁸ EUs primærrett og sekundærrett¹⁹ finnes i 24 offisielle språkversjoner.²⁰ I denne oppgaven er det den engelske versjonen som vil bli benyttet. I tillegg til den naturlige språklige forståelsen, skal det i EU-retten legges vekt på kontekstuelle og formålsorienterte tolkninger.²¹

I EU-retten er EU-domstolens avgjørelser en viktig rettskildefaktor.²² Avgjørelser anses formelt sett ikke som et bindende prejudikater, men det skal i praksis tungtveiende rettskildeggrunner til for å fravike avsagte avgjørelser.²³ På statsstøtterettens område har EU-domstolen kompetanse til å behandle klager fra medlemsstater, fysiske eller juridiske personer mot den Europeiske Kommissjons (heretter Kommissjonen) vedtak, eller behandle statsstøttesaker som Kommissjonen bringer inn for EU-domstolen dersom en medlemsstat ikke retter seg etter Kommissjonens

---

¹⁴ For en utførlig fremstilling over EØS-rettslig metode, se Fredriksen og Mathisen (2018) s. 291-351.

¹⁵ Fredriksen og Mathisen (2018) s. 294.

¹⁶ C-452/01 *Ospelt*, avsnitt 29 og sak E-1/03 *ESA mot Island*, avsnitt 27.

¹⁷ Fredriksen og Mathisen (2018) s. 49

¹⁸ C-201/13 *Deckmyn*, avsnitt 19

¹⁹ Med «primærrett» siktes det TEU og TEUV, mens med «sekundærrett» siktes det til forordninger, direktiver og andre rettsakter

²⁰ Jf. TEU art. 55 nr. 1 og TEUV art. 58

²¹ Sak C-558/15 *Vieira de Azevedo*, avsnitt 19

²² Fredriksen og Mathisen (2018) s. 315

²³ Fredriksen og Mathisen (2018) s. 315; EU-domstolens svar på forelagte spørsmål anses imidlertid for bindende for den nasjonale domstolen i den konkrete saken.

vedtak.²⁴ EU-domstolen kan som utgangspunkt prøve både faktum og rettsanvendelsen, men i statsstøttesaker kan ikke EU-domstolen prøve Kommisjonens skjønnsutøvelse.²⁵ Dersom vurderingen er underlagt skjønn kan EU-domstolen kun prøve sakens prosessuelle sider, om avgjørelsen bygger på korrekt faktagrunnlag, og om det er begått en «manifest error» eller «misuse of powers».²⁶

Når det gjelder avgjørelser fra EU-domstolens vekt i EØS-retten, følger det av EØS-avtalen artikkel 6 og avtalen mellom EFTA-statene om Opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol (ODA) artikkel 3 (1) at EØS-avtalen skal tolkes i samsvar med de relevante rettsavgjørelser i EU-retten fra før signering av EØS-avtalen. Etter ODA artikkel 3 (2) skal ESA og EFTA-domstolen ta «tilbørlig hensyn» til de prinsipper som er fastlagt gjennom de relevante rettsavgjørelser i EU etter statenes signering av EØS-avtalen. Det følger likevel av homogenitetsprinsippet at EØS-retten som klart utgangspunkt også må tolkes i samsvar med etterfølgende avgjørelser.²⁷

Avgjørelser fra EFTA-domstolen er en relevant rettskilde i fortolkningen av EU-retten²⁸ og EU-domstolen har vist til avgjørelser fra EFTA-domstolen i en rekke avgjørelser.²⁹ EFTA-domstolen har EFTA-domstolens rolle i statsstøtteretten i EØS har tilsvarende kompetanse som EU-domstolen til å behandle statsstøttesaker. EFTA-domstolen har imidlertid ikke avsagt noen avgjørelser etter EØS-avtalen artikkel 61 (3) (b). I EU-retten har imidlertid avgjørelser fra EFTA-domstolen svært begrenset vekt.³⁰

En annen viktig rettskilde i statsstøtteretten er Kommisjonens avgjørelser. Dette skyldes Kommisjonens rolle på statsstøtterettens område etter TEUV 108. Kommisjonen skal da i samarbeid med EUs medlemsstater løpende overvåke all eksisterende statsstøtte for å vurdere om den er i tråd med EU-retten, og kan videre kreve støtteordningen endret eller statsstøtten tilbakebetalt dersom den finner at statsstøtten er ulovlig³¹. Ved tildeling av ny statsstøtte plikter EUs medlemsland å notifisere Kommisjonen før støtten gis, og har en stillstandsplikt til

---

²⁴ Jf. TEUV 108 (2) andre ledd.

²⁵ Sejersted mfl. (2011) s. 235; C-225/91 *Matra mot Kommisjonen* avsnitt 23-8.

²⁶ Sak T-68/15 *Øresund* avsnitt 88 med videre henvisninger.

²⁷ E-9 og 10/07 *L'Oréal* avsnitt 29.

²⁸ Fredriksen og Mathisen (2018) s. 323.

²⁹ Jf. TEUV artikkel 108

³⁰ Fredriksen og Mathisen (2018) s. 323 og 324 for en drøftelse av EFTA-avgjørelsers vekt; Nasjonale domstoler kan be om rådgivende uttalelser for fortolkningen av EØS-avtalen, men i motsetning til EU-rettens ordning er disse uttalelsene formelt ikke bindende, se ODA-avtalen artikkel 34.

³¹ TEUV artikkel 108 (1) og (2).

Kommisjonen overfor medlemsstaten har fattet en beslutning om at støtten er lovlig.³² Kommisjonen treffer dermed et stort antall avgjørelser i statsstøttesaker og vekten av disse avgjørelsene kan sammenlignes med norsk forvaltningspraksis³³

ESAs kompetanse i statsstøttesaker overfor EFTA-statene tilsvarer Kommisjonens, jf. EØS-avtalens artikkel 109 (1) og ODA-avtalen artikkel 24. ESA treffer dermed også et stort antall avgjørelser i statsstøttesaker, og ettersom ESA etter homogenitetsprinsippet etterstreber å praktisere statsstøttereglene i samsvar med Kommisjonen, kan ESAs avgjørelser også ha vekt.³⁴ ESA har imidlertid ikke behandlet noen saker etter EØS-avtalens artikkel 61 (3) (b) og vil derfor i mindre grad bli vist til.

En annen relevant rettskilde i statsstøttesaker er såkalte «guidelines», (heretter retningslinjer). Retningslinjene vedtas av Kommisjonen og gir utfyllende bestemmelser for statsstøttereglene. Kommisjonen er forpliktet til å anvende de vedtatte retningslinjene dersom en sak faller innenfor retningslinjenes virkeområde og retningslinjene er da bindende for Kommisjonens skjønn.³⁵ Retningslinjene kan imidlertid ikke stride mot EUs primærrett eller sekundærrett.³⁶

ESA vedtar også retningslinjer som ESA er forpliktet til å anvende i statsstøttesaker.³⁷ Det følger imidlertid av homogenitetsprinsippet disse retningslinjene er en EØS-tilpasning av Kommisjonens retningslinjer, og i praksis tilnærmet likelydende. Retningslinjene er bindende for ESAs skjønnsutøvelse i statsstøttesaker, men kan ikke strider mot EØS-avtalen.³⁸

En siste rettskilde som vil bli vist til i teksten er veiledende maler kalt «guiding templates». Dette er arbeidsdokumenter utgitt av «Directorate General for Competition» i Kommisjonen, adressert til EUs medlemstater for å gi veiledning i statsstøttesaker. I dokumentene presiseres det at de ikke gir uttrykk for Kommisjonens offisielle posisjon og de derfor best kan ses på som et pedagogisk verktøy. I et dokument kalt «Guiding template: Energy and hydrogen infrastructure» (heretter hydrogendokumentet) gis det veiledning for statsstøtte til hydrogen, herunder IPCEI-støtte.³⁹

---

³² TEUV artikkel 108 (3).

³³ Sejersted mfl. (2011) s. 239

³⁴ Sejersted mfl. (2011) s. 239

³⁵ Sak C-526/14 *Kotnik* avsnitt 40 og 98.

³⁶ *Ibid.*

³⁷ Se EØS-avtalens vedlegg XV punkt II.

³⁸ Se E-5/04 *Fesil og andre mot ESA* avsnitt 107.

³⁹ Se hydrogendokumentet (2020) kapittel V.B.b.

Det vil ikke bli vist til avgjørelser fra nasjonale domstoler ettersom nasjonale domstoler i EU-landene ikke har kompetanse til å prøve saker etter TEUV artikkel 107 (3) (b), og det er alminnelig antatt at nasjonale domstoler i EFTA-statene ikke har myndighet til å behandle statsstøttesaker.⁴⁰

Det vil til sist i liten grad bli vist til juridisk teori ved fortolkningen av EØS-avtalen artikkel 61 (3) (b) og IPCEI-retningslinjene. Dette skyldes at EU-domstolen og Kommisjonen i liten grad selv henviser til juridisk teori, i tillegg til at EØS-avtalen artikkel 61 (3) (b), TEUV artikkel 107 (3) (b) og IPCEI-retningslinjene er sparsommelig behandlet i EØS- og EU-rettslig litteratur.

1.4 Avgrensning

Denne oppgaven vil dreie seg om statsstøtte til hydrogenprosjekter etter EØS-avtalen artikkel 61 (3) (b) og IPCEI-retningslinjene. Oppgaven vil dermed avgrense mot andre statsstøttereguleringer som kan benyttes for støtte til hydrogenprosjekter. Dette skyldes at andre regelverk er utilstrekkelig til å bøte på den store og sammensatte utfordringen det er å utvikle hydrogen som energibærer.

For det første vil jeg avgrense mot en utførlig redegjørelse for statsstøttebegrepet i EØS-avtalen artikkel 61 (1) utover den korte redegjørelsen som følger av kapittel 2.3.⁴¹ Oppgaven vil derfor forutsette at det foreligger statsstøtte etter EØS-avtalen artikkel 61 (1), som er en forutsetning for at EØS-avtalen artikkel 61 (3) (b) kommer til anvendelse.

Videre vil oppgaven avgrense mot å behandle potensiell statsstøtte EØS-avtalen artikkel 61 (3) (c),⁴² og retningslinjer gitt i medhold av denne bestemmelsen. Dette gjelder retningslinjene for «State aid for research and development and innovation» (heretter R&D&I-retningslinjene) ettersom støttenivået for næringsrettet støtte til forskning og utvikling er betydelig lavere enn etter IPCEI-retningslinjene.

---

⁴⁰ Fredriksen og Mathisen (2018) s. 360. I EU-retten følger dette av at TEUV artikkel 107 (3) (b) ikke har direkte virkning.

⁴¹ Det kan tenkes at støttetiltak for hydrogen ikke rammes av statsstøtteforbudet basert støttetiltakets utforming, se hydrogendokumentet avsnitt 14-46.

⁴² Etter EØS-avtalen artikkel 61 (3)(c) kan støtte gis «til formål å lette utviklingen av enkelte næringsgrener eller på enkelte økonomiske områder».

Oppgaven vil også avgrense mot «Guidelines on State aid for environmental protection and energy» (heretter EEA-retningslinjene)⁴³ ettersom disse retningslinjene er mest aktuelle for hydrogeninfrastruktur, og derfor lite egnet til å bidra til utvikling langs hele verdikjeden for hydrogen.⁴⁴ Av samme grunn vil jeg avgrense mot såkalt SGEI-støtte⁴⁵ etter EØS-avtalens artikkel 59 (2),⁴⁶ samt regelverket for «General Block Exemption Regulation» (GBER).⁴⁷

1.5 Fremstillingen videre

I oppgavens kapittel 2 vil det bli gitt en introduksjon til statsstøtteretten og hydrogen som energibærer, klimaløsning og markedssvikt. I kapittel 3 vil jeg behandle det aktuelle unntaket i EØS-avtalen artikkel 61 (3) (b) som IPCEI-retningslinjene er gitt i medhold av, samt gi en oversikt over formålet, utformingen og rekkevidden av IPCEI-retningslinjene. Etter dette vil temaet for de neste to kapitlene være IPCEI-retningslinjenes materielle innhold. Kapittel 4 vil ta for seg kvalifikasjonskriteriene, som er den ene av de to overordnede vurderingene retningslinjene legger opp til. Kapittel 5 vil ta for seg den andre overordnede vurderingen, kalt forenlighetsvurderingen. Kapittel 6 vil konkludere på problemstillingen om IPCEI-retningslinjene er egnet for støtte til hydrogenprosjekter. Deretter vil kapittelet gi en oversikt over den pågående revisjonen av IPCEI-retningslinjene, samt gi et utsyn for IPCEI-retningslinjenes fremtid.

---

⁴³ Se særlig EEA-retningslinjene avsnitt 19(31) om «energy infrastructure»,

⁴⁴ Se hydrogendokumentet avsnitt 67-75.

⁴⁵ «SGEI» står for «Services of general economic interest».

⁴⁶ Bestemmelsen gir hjemmel for støtte «almen økonomisk betydning». En relevant bestemmelse kan da være EØS-avtalens artikkel 49 om «transportvirksomhet».

⁴⁷ Se særlig artikkel 48 («Investment aid for energy infrastructure») og artikkel 56 («Investment aid for local infrastructure»).

2 EØS-avtalen artikkel 61 og hydrogen

2.1 Formålet med statsstøttekontroll

Det grunnleggende utgangspunktet i EU- og EØS-retten er at statsstøtte ikke er tillatt. I EU-retten følger dette av TEUV artikkel 107 (1) og i EØS-retten av EØS-avtalens artikkel 61 (1). Det følger imidlertid en rekke unntak fra dette forbudet i TEUV artikkel 107 (2) og (3) samt EØS-avtalens artikkel 61 (2) og (3) som skal behandles i kapittel 2.4.

Statsstøttekontrollen som følger av TEUV og EØS-avtalen eksisterer kun i EU/EØS-området og ingen andre land eller handelsområder har lignende forbud mot statsstøtte.⁴⁸ Formålet med å innføre kontroll med statsstøtte var opprinnelig å unngå at subsidiekappløp mellom EUs medlemsstater ville forhindre det indre markedets funksjon,⁴⁹ men er i dag i større grad begrunnet i å unngå at konkurransen vris i retning av selskaper med ineffektive forretningsmodeller som hindrer at markedet gir det mest effektive utfallet.⁵⁰

Det indre markedet er betegnelsen på frihandelsområdet i EU og EØS der tollsatser og handelsbarrierer er fjernet eller bygget ned for å fremme mest mulig handel mellom medlemslandene.⁵¹ Målet med det indre markedet å fremme velstand og arbeidstakerrettigheter for innbyggerne i EU/EØS-området gjennom mest mulig effektiv ressursutnyttelse og økt økonomisk vekst.⁵²

2.2 Formålet med å tildele statsstøtte

Som nevnt eksisterer det en rekke unntak fra det generelle statsstøtteforbudet. Bakgrunnen for dette er at statsstøtte kan være et godt virkemiddel for å gripe inn i økonomien for å fremme

---

⁴⁸ World Trade Organisation (WTO) har bestemmelser mot subsidier, men disse er langt snevrere, se Bacon (2017) kapittel 4.

⁴⁹ Bacon (2017) s. 5.

⁵⁰ Se Bacon (2017) s. 11 som omtaler dette som «dynamic inefficiencies»

⁵¹ I TEUV artikkel 26 nr. 2 defineres det indre markedet som «an area without internal frontiers in which the free movement of goods, persons, services and capital is ensured»

⁵² Fredriksen og Mathisen (2018) s. 60.

politiske målsetninger, og da særlig for å korrigere *markedssvikter*.⁵³ En markedssvikt foreligger når markedet ikke leverer det mest effektive resultatet ved at det produseres enten et for høyt eller et for lavt nivå av en vare eller tjeneste sammenlignet med hva som er ønskelig for samfunnet. Markedssvikter kan oppstå av flere grunner, men særlig relevante grunner til markedssvikter i hydrogenmarkedet er tilstedeværelsen av *eksternaliteter* og *koordineringssvikter*.⁵⁴

Eksternaliteter foreligger når visse konsekvenser for samfunnet ikke i tilstrekkelig grad tas hensyn til av investorer og bedriftseiere i vurderingen av hvor mye som skal investeres i, produseres eller konsumeres av en vare eller tjeneste.⁵⁵ Det kan skilles mellom *negative* og *positive* eksternaliteter. Negative eksternaliteter innebærer at det produseres for mye av noe som er ikke er ønskelig for samfunnet, eksempelvis CO₂-utslipp. Positive eksternaliteter innebærer at positive effekter for samfunnet tas for lite hensyn til av investorer ved investeringsbeslutninger, eksempelvis ringvirkningene av forsknings- og utviklings-prosjekter.

Koordineringssvikter som grunnlag for en markedssvikt foreligger når manglende koordinering gjør at økonomiske aktører ikke oppnår et gjensidig ønskelig resultat.⁵⁶ Dette kan være aktuelt der et produkt eller tjeneste krever mange komplekse komponenter som produseres av mange forskjellige aktører for å fungere, eller der tilbud og etterspørsel er gjensidig avhengig av hverandre for å øke.

2.3 Statsstøttebegrepet i EØS-avtalens artikkel 61 (1)

For at unntakene fra statsstøtteforbudet i det hele tatt skal komme til anvendelse, må den aktuelle støtten omfattes av statsstøttebegrepet i EØS-avtalen artikkel 61 (1). Statsstøtte defineres i EØS-avtalen artikkel 61 (1):

«Med de unntak som er fastsatt i denne avtale, skal støtte gitt av EFs medlemsstater eller EFTA-statene eller støtte gitt av statsmidler i enhver form, som vrir eller truer med å vri konkurransen ved å begunstige enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer, være

---

⁵³ Bacon (2017) s. 8. En annen grunn for å gripe inn ved statsstøtte er å gjøre markedsutfall mer rettferdig, omtalt som «equity rationale».

⁵⁴ Se Bacon (2017) s. 9 for flere årsaker til markedssvikter

⁵⁵ Bacon (2017) s. 8

⁵⁶ Bacon (2017) s. 9

uforenlig med denne avtales funksjon i den utstrekning støtten påvirker samhandelen mellom avtalepartene»

Bestemmelsen gir anvisning på seks kumulative vilkår som alle må være oppfylt for at et tiltak skal utgjøre statsstøtte etter EØS-avtalens artikkel 61 (1). For det første må støtten være gitt til et «foretak» i statsstøtterettslig forstand.⁵⁷ For det andre må støtten være gitt med statlige midler. For det tredje må støtten favorisere visse foretak eller sektorer, altså være selektiv. For det fjerde må støtten vri eller true med å vri konkurransen, og for det femte må støtten påvirke handelen mellom medlemsland. Vilkårene presiseres ytterligere i «Notion of State Aid»-retningslinjene vedtatt av ESA med mal etter Kommisjonen.⁵⁸

Vurderingen som skal foretas etter EØS-avtalens artikkel 61 (1) er objektiv og ESA har intet rom for skjønn i vurderingen av om vilkårene er oppfylt.⁵⁹ Videre er det støttens effekt som er avgjørende, ikke statens formål med tiltaket eller tiltakets stilling etter nasjonal rett.⁶⁰ Utformingen på støtten, altså om støtten gis i form av subsidier, lån eller garantier, er heller ikke relevant, jf. ordlyden av «statsmidler i enhver form». Bevisbyrden for å påvise at det foreligger statsstøtte ligger på ESA.⁶¹ Når oppgaven i det videre referer til «statsstøtte» eller «støtte», vil det være statsstøtte som oppfyller samtlige vilkår i EØS-avtalens artikkel 61 (1) som menes.

2.4 Unntakene fra statsstøtteforbudet i EØS-avtalen 61 (2) (3)

Foreligger det statsstøtte finnes det som nevnt viktige unntak fra dette utgangspunktet i EØS-avtalens artikkel 61 (2) og (3). I EØS-avtalens andre ledd slås det fast tilfeller som automatisk «skal» anses forenlig med EØS-avtalen dersom støtten oppfyller vilkårene. Dette er a) forbrukerstøtte, b) naturkatastrofestøtte, og c) støtte for utvikling av Øst-Tyskland.

---

⁵⁷ Med et «foretak» menes enhver aktør som driver økonomisk aktivitet ved å tilby varer eller tjenester i et marked, jf. f.eks. sak C-222/04 *Cassa di Risparmio di Firenze* avsnitt 107-108.

⁵⁸ Guidelines on the Notion of State Aid (NoA).

⁵⁹ Sak C-83/98 *Frankrike mot Ladbroke Racing og Kommisjonen* avsnitt 25

⁶⁰ Kalles «effects based test», se ESAs avgjørelse No. 390/09/COL *MESTA*. Prinsippet ble utviklet av EU-domstolen i sak 173/73 *Italia mot Kommisjonen*.

⁶¹ Sakene T-760/15 og T-636/16 *Nederland mot Kommisjonen* avsnitt 194.

I EØS-avtalens tredje ledd angis det tilfeller som «kan» anses forenlig med EØS-avtalen dersom støtten oppfyller vilkårene. Dette er a) støtte med sosiale formål i visse geografiske områder, b) støtte for å fremme et viktig prosjekt av felles europeisk betydning eller avbøte en økonomisk krise, c) støtte for å fremme økonomisk utvikling eller d) støtte som er godkjent av EØS-komiteen. Tredje ledd er, som ordlyden av «kan» indikerer, underlagt ESAs skjønn. Betydningen av dette skal behandles nærmere i kapittel 3.1.2. Et siste unntak følger av EØS-avtalen artikkel 49 som angir at visse former for støtte til transportvirksomhet automatisk «skal» anses forenlig med EØS-avtalen.

2.5 Hydrogen som gjenstand for statsstøtte

2.5.1 Hydrogen som virkemiddel for å nå Norges og EUs klimamål

Norges og EUs ambisjoner om å fremme hydrogen som energibærer forstås på bakgrunn av vedtatte klimamål. Norge har som mål å redusere klimagassutslippene med minst 50 % og opp mot 55 % innen 2030, i tillegg til å redusere Norges klimagassutslipp med 90 til 95 % innen 2050.⁶² Norge har også forpliktet seg til å nå EUs klimamål for 2030.⁶³ I EU er det nylig enighet om å lovfeste et mål om 55 % utslippsreduksjon innen 2030, i tillegg til et mål om å bli klimanøytral innen 2050.⁶⁴

For å nå disse klimamålene må fossil energi erstattes med fornybare eller ikke-utslippsfrie energikilder i alle sektorer i samfunnet. I mange tilfeller kan fossil energi erstattes av elektrisk energi ved bruk av batterier som energibærer. For deler av transportsektoren og industrisektoren gjør imidlertid kravet til energitetthet at batterier eller elektrisk kraft ikke er hensiktsmessig å benytte.⁶⁵ For transportsektoren gjelder dette særlig langdistanseflygninger, tungtransport og shipping.⁶⁶ I industrisektoren er det en rekke industriprosesser som stål-, og

---

⁶²Regjeringen (2019); Granavolden-plattformen s. 84. Se også klimaloven §§ 3 og 4 andre ledd, som gir uttrykk for ikke-oppdaterede klimamål.

⁶³ EUs klimamål for 2030 innlemmes frivillig i EØS-avtalen i medhold av EØS-avtalens protokoll 31, se EØS-komiteens avgjørelse No 269/2019 av 25 oktober 2019.

⁶⁴BBC (2021).

⁶⁵ Regjeringens hydrogenstrategi, figur 1-4 på s. 17.

⁶⁶ Regjeringens hydrogenstrategi. s. 30-31.

kunstgjødselproduksjon som ikke kan elektrifiseres.⁶⁷ I begge disse sektorene kan da hydrogen potensielt benyttes for å gjøre sektorene utslippsfrie.

Dette krever imidlertid at hydrogenet produsert utslippsfritt eller med svært lave utslipp. Basert på måten hydrogen fremstilles på, skiller Regjeringens hydrogenstrategi mellom *grått*, *blått* og *grønt* hydrogen. Grått hydrogen er fremstilt med fossile energikilder og gir utslipp av CO₂. Blått hydrogen er også fremstilt ved hjelp fossile energikilder, vanligvis naturgass, men ved bruk av karbonfangst og -lagring kan opptil 90 % av utslippene fjernes.⁶⁸ Grønt hydrogen er helt utslippsfritt ettersom den produseres gjennom elektrolyse av vann ved hjelp av fornybar energi. EUs hydrogenstrategi benytter imidlertid ikke denne inndelingen og omtaler grått, blått og grønt hydrogen som henholdsvis «fossil-based hydrogen», «low-carbon hydrogen» og «renewable hydrogen».⁶⁹ I denne oppgaven er det fargeinndelingen som vil bli benyttet der det er relevant å skille mellom hydrogentypene.

2.5.2 Markedssvikten i hydrogenmarkedet

I dag er 96 prosent av alt hydrogenet som forbrukes i EU grått hydrogen.⁷⁰ Dette skyldes at prisen for grått hydrogen er vesentlig lavere enn både blått og grønt hydrogen ettersom CO₂-prisen er for lav.⁷¹ Det foreligger med andre ord en markedssvikt i hydrogenmarkedet – den negative eksternaliteten CO₂ prisen for lavt av produsenter og forbrukere av hydrogen, og det forbrukes derfor for mye grått hydrogen og for lite blått og grønt hydrogen sammenlignet med hva som er ønskelig for samfunnet.

En annen potensiell markedssvikt i hydrogenmarkedet er tilstedeværelsen av positive eksternaliteter ved at det vil kreve mye forskning, utvikling og innovasjon for å gjøre hydrogen til en effektiv energibærer. EUs hydrogenstrategi peker på behov for forskning og utvikling på tre viktige områder: i) Det må forskes på mer effektivt og billigere utvinning av hydrogen slik at produksjonen kan oppskaleres.⁷² ii) Hydrogeninfrastrukturen utvikles slik at det kan

---

⁶⁷ EUs hydrogenstrategi s. 10.

⁶⁸ EUs hydrogenstrategi anslår at 90 prosent av CO₂-utslippene kan fanges, se side 4.

⁶⁹ EUs hydrogenstrategi s. 3 og 4.

⁷⁰ EUs hydrogenstrategi s. 1 fotnote 1.

⁷¹ Prisen for grått hydrogen anslås å være 1,5 euro/kg, mens blått hydrogen koster 2 euro/kg og grønt hydrogen koster 2,5-5,5 euro/kg ifølge EUs hydrogenstrategi. For at blått hydrogen skulle vært konkurransedyktig ville dette ha krevd en CO₂-pris på 55 euro for blått hydrogen og opp mot 90 euro/kg grønt hydrogen. Pr. 7. mai 2021 ligger CO₂-prisen rekordhøyt på 49,84 euro/kg, jf. <https://ember-climate.org/data/carbon-price-viewer/>

⁷² EUs hydrogenstrategi s. 12-14

distribueres, lagres og fylles hydrogen i store volum og over store avstander.⁷³ iii) Hydrogenteknologien må utvikles på sluttbrukersiden slik at hydrogen kan bli en effektiv energibærer i transportsektoren og industrien.⁷⁴

Ettersom å etablere et hydrogenmarked krever utvikling av samtlige ledd i verdikjeden på tvers av selskaper, sektorer og landegrenser, er det en stor fare for at det oppstår koordineringssviker ved at prosjekter blir ulønnsomme fordi relevante aktører ikke finner sammen til riktig tid. Særlig stor er utfordringen ved at tilbudet og etterspørselen er gjensidig avhengig av å vokse for å sikre lønnsomhet for prosjekter som nødvendigvis må bli store og kostnadsnivende. Behovet for en koordinert innsats pekes på i EUs hydrogenstrategis konklusjon.⁷⁵

Samlet gjør disse utfordringene at å utvikle et fungerende hydrogenmarked i det tempoet som klimamålene kreves ikke er mulig uten statlig inngripen. I EUs hydrogenstrategi uttales det derfor at utfordringene for hydrogenmarkedet er noe «neither the private sector nor Member States can address alone» og at «All actors, public and private, at European national and regional level, must work together across the entire value chain, to build a dynamic hydrogen ecosystem in Europe».⁷⁶ Spørsmålet er da om EØS-avtalen artikkel 61 (3) (b) og IPCEI-retningslinjene kan bidra i så måte.

---

⁷³ EUs hydrogenstrategi. 14-16

⁷⁴ EUs hydrogenstrategi. s. 12-13.

⁷⁵ EUs hydrogenstrategi. s. 21.

⁷⁶ EUs hydrogenstrategi s. 2 og 3.

3 EØS-avtalen 61 (3) (b) og IPCEI-retningslinjene

3.1 Unntaket i EØS-avtalen 61 (3) (b)

I dette kapitlet skal det gjøres rede for EØS-avtalen 61 (3) (b) som danner grunnlaget for anvendelsen av IPCEI-retningslinjene. Som nevnt i innledningen er IPCEI-retningslinjene gitt av ESA i medhold av EØS-avtalen 61 (3) (b) og retningslinjene kan derfor ikke stride mot artikkel 61 (3) (b). Av denne grunn vil EØS-avtalen 61 (3) (b) utgjøre rammene for anvendelsen av IPCEI-retningslinjene, og behandles i det følgende.

EØS-avtalens artikkel 61 (3) (b) første alternativ lyder som følger:

«Som forenlig med denne avtales funksjon kan anses: (...)

b. støtte som har til formål å sikre at et viktig prosjekt av felles europeisk betydning kan realiseres (...).»

Det følger av bestemmelsens ordlyd at tre grunnleggende vilkår må være oppfylt for at støtte kan tildeles. Det må for det første foreligge «et prosjekt». Dernest må dette prosjektet være av «felles europeisk betydning». Til sist må dette prosjektet være «viktig».⁷⁷

I en felleserklæring mellom avtalepartene i EØS-avtalen uttales det at det «ved vurderingen av om det kan gis unntak i henhold til art. 61 nr. 3 bokstav b), skal EF-kommisjonen ta hensyn til EFTA-statenes interesser, og EFTAs overvåkningsorgan ta hensyn til Fellesskapets interesser».⁷⁸ Betydningen av denne uttalelsen skal behandles i kapittel 4.3.2.

---

⁷⁷ EU-domstolen opererer også med tre vilkår i saker som ikke er underlagt IPCEI-retningslinjene, se f.eks. sak T-254, 279 og 277/00 *Hotel Cipriani mot Kommisjonen* avsnitt 337.

⁷⁸ EØS-avtalens sluttakt under Felleserklæring om avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b

3.1.1 Prinsipper for anvendelsen av EØS-avtalen artikkel 61 (3) (b)

Det er noen grunnleggende prinsipper som gjør seg gjeldende ved anvendelsen av EØS-avtalen artikkel 61 (3) (b). For det første skal vilkårene i både andre og tredje ledd tolkes snevert.⁷⁹ Videre ligger bevisbyrden på den part som hevder at vilkårene for å anvende unntaket er oppfylt, vanligvis staten som har tildelt statsstøtten.⁸⁰

Tidspunktet for når lovligheten av støtten skal vurderes er når ESA fatter sin beslutning, forutsatt at støtten er varslet til ESA men ikke utbetalt.⁸¹ Det er derfor verdt å merke seg at IPCEI-retningslinjene skal fornyes 1. januar 2022.⁸² Det er dermed høyst sannsynlig at IPCEI-støtte til hydrogen vil måtte behandles etter nye retningslinjer.

Dersom vilkårene er oppfylt, angis det at støtten «kan» kjennes forenlig med EØS-avtalen. Med andre ord er EØS-avtalens 61 (3) b) underlagt ESAs skjønn. Betydningen av dette skal behandles i det følgende.

3.1.2 Støtten er underlagt skjønn

Tildeling av statsstøtte er, slik ordlyden av «kan anses» i EØS art. 61 (3) b) antyder, underlagt ESAs skjønn. EU-domstolen har en rekke ganger slått fast at Kommisjonen nyter en «wide discretion» i vurderingen av om støtte etter TEUV artikkel 107 (3) (b) skal tildeles.⁸³ Tilsvarende må etter homogenitetsprinsippet gjelde for ESA. Implikasjonene av dette for EU-domstolens og dermed også EFTA-domstolens prøvingsrett er behandlet i kapittel 1.3. Videre innebærer skjønnet at selv om vilkårene etter artikkel 61 (3) er oppfylt, er ikke ESA forpliktet til å godkjenne den aktuelle støtten. En viktig begrensning i både ESAs og Kommisjonens mulighet til å utøve skjønn er imidlertid vedtatte retningslinjer.

---

⁷⁹ Sak C-156/98 *Tyskland mot Kommisjonen* avsnitt 68, Sak T-171/02 *Regione Autonoma della Sardegna mot Kommisjonen*, avsnitt 165

⁸⁰ Se f.eks. Sak C-277/00 *Tyskland mot Kommisjonen* avsnitt 55. For et eksempel på at bevisbyrden lå på Kommisjonen, se sak T-68/15 *Øresund*.

⁸¹ Sak C-334/07 *Kommisjonen mot Freistaat Sachsen* avsnitt 50-3

⁸² Se oppgavens kapittel 3.2.1. med videre henvisninger.

⁸³ Sak T-68/15 *Øresund* avsnitt 204.

3.2 IPCEI-retningslinjene

3.2.1 Formål og praksis hittil

Gjeldende IPCEI-retningslinjer ble vedtatt 1. juli 2014.⁸⁴ Det overordnede formålet med IPCEI-retningslinjene fremgår av avsnitt 2 og 3 og er å skape økonomisk vekst, arbeidsplasser og konkurransedyktighet i EU/EØS-området ved å samordne kunnskap, ekspertise, finansielle ressurser og økonomiske aktører for å overvinne store markedssvikter og samfunnsmessige utfordringer som ikke ellers ville blitt adressert.

Siden vedtakelsen av IPCEI-retningslinjer har Kommisjonen godkjent fem IPCEI-prosjekter. Det første prosjektet som ble godkjent av Kommisjonen den 15. oktober 2015 var *Øresund*-saken som gjaldt IPCEI-støtte til byggingen og driften av Øresundsbroen mellom Danmark og Sverige.⁸⁵ Saken ble imidlertid delvis opphevet av EU-domstolen på prosessuelt grunnlag, og det foregår en pågående granskning av denne saken.⁸⁶

Det neste statsstøtteprosjektet som ble godkjent etter IPCEI-retningslinjene var *Fehmarn-Link* saken, som gjaldt statsstøtte til bygging av jernbane og motorvei mellom Danmark og Tyskland.⁸⁷ Prosjektet ble opprinnelig godkjent i 2015, men avgjørelsen ble delvis opphevet av EU-domstolen på prosessuelt grunnlag. Etter en granskning av utført av Kommisjonen, ble støtten endelig godkjent den 20. mars 2020.⁸⁸

Videre har Kommisjonen godkjent et IPCEI-prosjekt om statsstøtte til mikroelektronikkverdikjeder i Europa.⁸⁹ Saken ble notifisert av fire EU-land og omfatter 29 deltakere i tillegg til en lang rekke forskningsinstitusjoner. Prosjektet innebærer at det gis 1,75 milliarder euro i statsstøtte som forventes å generere 6 milliarder euro i private investeringer.⁹⁰ Arbeidet mot notifikasjonen var en over to år lang prosess med en rekke bilaterale møter.⁹¹ Saken fra Kommisjonen er på over 100-sider, hvorav de første 33 av dem er inngående beskrivelser av

---

⁸⁴ IPCEI-retningslinjene ble forlenget med 2 år av Kommisjonen.

⁸⁵ Saksnr SA.36558, SA.38371 og SA.36662.

⁸⁶ Sak T-630/15 og T-631/15, *Fehmarn* og Kommisjonen (2021a).

⁸⁷ Saksnr SA.39078.

⁸⁸ Kommisjonen (2020a)

⁸⁹ Saksnr SA.46705 (Frankrike), SA.46578 (Tyskland), SA.46595 (Italia) and SA.46590 (Storbritannia)

⁹⁰ Kommisjonen (2018)

⁹¹ Nicolaidis (2020)

de faktiske prosjektene. Denne saken vil bli mye vist til i den videre oppgaven ettersom den basert på sin verdikjedetilnærming vil ha vesentlige likheter med et potensielt IPCEI-hydrogenprosjekt. Saken vil i det følgende bli omtalt som IPCEI-mikroelektronikksaken.

Til sist har det blitt godkjent to IPCEI-prosjekter om statsstøtte til fullstendige verdikjeder for utvikling av batterier, den første 9. desember 2019 og den andre 21. januar 2021.⁹² Ingen av IPCEI-batterisakene har blitt offentliggjort ennå, og de vil derfor ikke bli vist til i den videre fremstillingen.⁹³

3.2.2 Oversikt over IPCEI-retningslinjene

IPCEI-retningslinjene inneholder seks kapitler og et vedlegg. Kapittel 1 angir formålet med IPCEI-retningslinjene, mens kapittel 2 angir retningslinjenes virkeområde. Videre angir kapittel 3 et sett kvalifikasjonskriterier som utdyper de tre vilkårene i EØS-avtalen 61 (3) (b), og som prosjektet må oppfylle for å være støtteberettiget. I kapittel 4 skal det gjøres en forenlighetsvurdering av om statsstøtten er forenlig med det indre markedets funksjon ved at de negative konsekvensene ikke må veie tyngre enn fordelene. Til sist følger det en del avsluttende bestemmelser i kapittel 5 og et vedlegg som angir hvilke kostnader som er støtteberettiget.

3.2.3 IPCEI-retningslinjenes virkeområde

IPCEI-retningslinjenes saklige virkeområde angis i avsnitt 9 hvor det fremgår at retningslinjene skal gjelde for «IPCEIs in all sectors of economic activity». Dermed gjelder IPCEI-retningslinjene sektoravhengig, i kontrast til den tidligere organiseringen der det gjaldt IPCEI-bestemmelser for spesifikke retningslinjer, nærmere bestemt for R&D&I-retningslinjene av 2006 og EEA-retningslinjene av 2008.⁹⁴

Videre i IPCEI-retningslinjenes avsnitt 10 følger det deretter en rekke kriterier som hvis oppfylt skal være diskvalifiserende for å motta IPCEI-støtte. Dette er (a) der foretaket som mottar

---

⁹² Kommisjonen (2019) og (2021).

⁹³ Prosjektene vil bli gjort tilgjengelig under saksnummer SA.54796 og SA.55854 (svensk versjon).

⁹⁴ Szczepański (2020)s. 2.

støtten har finansielle problemer, (b) der foretaket ikke har tilbakebetalt allerede ulovlig mottatt støtte, eller (c) der en stat stiller ulovlige vilkår om plassering av foretakets hovedkvarter, bruk av varer produsert i landet, eller dersom staten legger geografiske begrensninger på hvor resultatet av R&D&I-prosjekter kan benyttes.

Merk at Kommisjonen, for å motvirke effektene av COVID-19-viruset, sammen med forlengelsen av IPCEI-retningslinjene ut 31. desember 2021 har lagt til en ny setning under avsnitt 10 (a) som lyder: «These Guidelines shall, however, apply to undertakings which were not in difficulty on 31 December 2019 but became undertakings in difficulty in the period from 1 January 2020 to 30 June 2021.».⁹⁵ Formålet er å motvirke konsekvensene av COVID-19 ved at foretak som er i finansielle problemer på grunn av COVID-19 likevel skal være støtteberettiget.

---

⁹⁵ Kommunikasjon fra Kommisjonen avsnitt 13 (2020/C 224/02) 8.7.2020.

4 Kvalifikasjonskriteriene

4.1 Oversikt over vilkårene

Etter EØS-avtalen artikkel 61 (3) (b) må som nevnt tre grunnleggende vilkår være oppfylt for at støtte skal kunne gis: Det må foreligge et prosjekt, prosjektet må være av felles europeisk interesse, og til sist være viktig. Vurderingen etter IPCEI-retningslinjenes kapittel 3 er organisert etter disse tre overordnede vilkårene med en rekke undervilkår som presiserer og utdyper vurderingstemaene. Basert på IPCEI-retningslinjenes disposisjon er det grunn til å oppstille følgende vilkårsinndeling:

I. Et prosjekt⁹⁶

1. Det må foreligge ett enkelt prosjekt eller flere integrerte prosjekter.⁹⁷

II. Felles europeisk interesse⁹⁸

1. Prosjektet må involvere flere EØS-/EU-land og gi positive effekter for flere land enn deltakerlandene.⁹⁹
2. Prosjektet må gi positive effekter for flere land, foretak og sektorer enn de som deltar i prosjektet.¹⁰⁰
3. Prosjektet må være delfinansiert av støttmottakeren.¹⁰¹
4. Prosjektet må respektere prinsippet om utfasing av miljøskadelige subsidier.¹⁰²
5. Prosjektet bør oppfylle en rekke positive indikatorer.¹⁰³

---

⁹⁶ IPCEI-retningslinjene punkt 3.1.

⁹⁷ IPCEI-retningslinjene avsnitt 12 og 13

⁹⁸ IPCEI-retningslinjene punkt 3.2.

⁹⁹ IPCEI-retningslinjene avsnitt 16

¹⁰⁰ IPCEI-retningslinjene avsnitt 17

¹⁰¹ IPCEI-retningslinjene avsnitt 18

¹⁰² IPCEI-retningslinjene avsnitt 19

¹⁰³ IPCEI-retningslinjene punkt 3.2.2.

6. R&D&I-prosjekter, FID-prosjekter og miljø-, energi- og transportprosjekter må oppfylle spesifikke vilkår.¹⁰⁴

III. Viktigheten av prosjektet¹⁰⁵

1. Prosjektet må være viktig kvantitativt eller kvalitativt.¹⁰⁶

Dette er kumulative vilkår som alle må være oppfylt dersom statsstøtte skal kunne tildeles etter IPCEI-retningslinjene.¹⁰⁷ Det er videre grunn til å minne om utgangspunktene som følger av EØS-avtalen artikkel 61 (3) (b). Vurderingen av om vilkårene er oppfylt er underlagt ESAs skjønn, vilkårene skal tolkes snevert og bevisbyrden ligger på den part som hevder at vilkårene er oppfylt.¹⁰⁸

4.2 Et prosjekt

4.2.1 Ett enkelt prosjekt eller flere integrerte prosjekter

Etter IPCEI-retningslinjene avsnitt 12 og 13 er det to former for prosjekter som kan være støtteberettiget etter IPCEI-retningslinjene. Det kan for det første foreligge «a single project» som da må være «clearly defined» når det gjelder prosjektets mål og betingelsene for gjennomføring, inkludert prosjektets deltakere og finansiering.¹⁰⁹ Alternativt kan det etter avsnitt 13 foreligge et «integrated project», altså en gruppe enkle prosjekter som er «inserted» i en «common structure, roadmap or programme aiming at the same objective and based on a coherent systemic approach».¹¹⁰ Det presiseres videre at de individuelle prosjektene innad i det integrerte prosjektet kan relatere seg til forskjellige deler av verdikjeden, men må likevel være «complimentary and necessary» for å realisere målet. Et IPCEI-hydrogenprosjekt vil fra Kommisjonens side høyst trolig organiseres som et integrert prosjekt grunnet det store antallet deltakere, og fremstillingen videre vil derfor særlig ha integrerte prosjekter for øyet.

---

¹⁰⁴ IPCEI-retningslinjene punkt 3.2.3.

¹⁰⁵ IPCEI-retningslinjene 3.3.

¹⁰⁶ IPCEI-retningslinjene avsnitt 24

¹⁰⁷ Presiseres kun i IPCEI-retningslinjene 3.2.1, men IPCEI-mikroelektronikksaken viser tydelig at samtlige vilkår, foruten de positive indikatorene, er kumulative.

¹⁰⁸ IPCEI-retningslinjene 3.1.1.

¹⁰⁹ IPCEI-retningslinjene avsnitt 12

¹¹⁰ IPCEI-retningslinjene avsnitt 13

Det første spørsmålet blir da hvilke krav som stilles til integrerte prosjekter etter avsnitt 13. For det første tilsier en kontekstuell fortolkning av avsnitt 13 i lys av avsnitt 12 at presisjonskravene for angivelsen enkle prosjekter også må gjelde for hvert enkelt av de integrerte prosjekter etter avsnitt 13. Videre tilsier ordlyden av avsnitt 13 det må gjøres en vurdering i tre ledd: i) Først må det konstateres et mål prosjektet skal oppnå, ii) deretter må det vurderes om det foreligger en tilstrekkelig koherent plan for å adressere et mål av felles europeisk interesse, iii) til sist må det vurderes om det konkrete prosjektet er tilstrekkelig integrert og nødvendig plass i planen.

I IPCEI-mikroelektronikksaken synes også Kommisjonen å oppstille en slik tredelt vurdering og konstaterer vilkårene oppfylt med en henvisning til prosjektbeskrivelsen sendt inn av medlemsstatene.¹¹¹ Kommisjonen gir imidlertid ingen uttalelser om hvilke krav som stilles til koherens i prosjektet samt hvor nødvendig det aktuelle prosjektet må være. Det legges videre vekt på at det er opprettet en «common governance structure» herunder et «supervisory board» som består av representater fra giverstatene og Kommisjonen.¹¹² Formålet med dette styringsorganet er å overvåke prosjektdriften og foreslå endringer hvis nødvendig.

Et særlig spørsmål som vil oppstå for et IPCEI-hydrogenprosjekt for Norge og ESA, er om prosjekter fra EFTA-stater EU-stater kan inngå i samme integrerte prosjekt. Det følger av EØS-rettens topilarsystemet at Kommisjonen har enerett til å tolke og håndheve statsstøttereglene i EU-området, mens ESA har enerett til å tolke og håndheve statsstøttereglene i EFTA-området.¹¹³ Dette må nødvendigvis innebære at saker fra EFTA-stater og EU-stater ikke kan inngå i samme integrerte prosjekt dersom dette innebærer at Kommisjonen eller ESA avgjør saker som hører til en annen pilar.

Likevel kan det tenkes at EU- og EFTA-prosjekter kan inngå i samme integrerte prosjekt i form av at de ses i sammenheng under vurderingen av felles mål, planens koherens og prosjektets nødvendige plass i denne planen. Ordlyden i avsnitt 13 stenger ikke for dette ved at det kun er krav om at prosjektene må være «inserted» i samme plan, ikke avgjøres i samme notifikasjon. Hensynet til lik praktisering av konkurransereglene samt homogenitetsprinsippet vil videre tale for at EU- og EØS-prosjekter bør ses i sammenheng gjennom en form for integrert prosjekt, selv om avgjørelsen formelt legges til henholdsvis Kommisjonen og ESA.

---

¹¹¹ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 275.

¹¹² IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 275.

¹¹³ Topilarsystemet har sitt utspring i EØS-avtalens formål om å integrere EFTA-statene i EUs indre marked uten avståelse av suverenitet, se nærmere Fredriksen og Mathisen (2018) s. 137 flg.

Rent praktisk vil da en form for integrert prosjekt med EU- og EFTA-prosjekter aktualisere ESAs og Kommisjonens samarbeidsplikt. Det følger av EØS-avtalens artikkel 109 (2) en plikt til å «samarbeide, utveksle opplysninger og rådføre seg med hverandre om retningslinjer for overvåkingen og om enkeltsaker». I tillegg følger det en spesiell samarbeidsplikt innenfor statsstøtteområdet etter EØS-avtalens tilleggsprotokoll 27. Illustrerende er SAS-saken avgjort av ESA, som gjaldt lovligheten av en kredittfasilitet stilt til rådighet av Norge, Sverige og Danmark overfor flyselskapet SAS.¹¹⁴ Ettersom Norge er en EFTA-stat og Sverige og Danmark er EU-stater, måtte ESA avgjøre saken overfor Norge, mens Kommisjonen avgjorde saken overfor Sverige og Danmark.¹¹⁵ På bakgrunn av nevnte samarbeidsplikt ble saken imidlertid etterforsket i samarbeid mellom ESA og Kommisjonen.¹¹⁶

Dermed vil det etter mitt syn både være rettslig adgang etter IPCEI-retningslinjene og praktisk gjennomførbart at prosjekter fra EFTA-stater og EU-stater inngår i samme integrerte prosjekt, såfremt statsstøttens lovlighet formelt sett avgjøres av hvert sitt overvåkningsorgan. I likhet med IPCEI-retningslinjene vil jeg av denne grunn i det videre referere til både enkle prosjekter og integrerte prosjekter som «prosjekter».¹¹⁷

4.3 Felles europeisk interesse

4.3.1 Oversikt over vurderingen

Vurderingen etter IPCEI-retningslinjene av om det foreligger en «felles europeisk interesse» består først av fem vilkår som skal behandles i kapittel 4.3.2, til 4.3.7.¹¹⁸ Deretter foreligger det en del momenter som vil telle positivt i ESAs skjønnsutøvelse som skal behandles i 4.3.8.¹¹⁹

4.3.2 Viktig bidrag til et felles europeisk mål

---

¹¹⁴ Sak No 273/14/COL SAS

¹¹⁵ Kommisjonens saker er tilgjengelige under saksnumrene SA.29785, SA.35668 og SA.36327.

¹¹⁶ Sak No 273/14/COL SAS avsnitt 8.

¹¹⁷ Se IPCEI-retningslinjene fotnote 8.

¹¹⁸ Omtalt som «general cumulative criteria».

¹¹⁹ Omtalt som «general positive indicators».

Etter IPCEI-retningslinjene avsnitt 14 er det første vilkåret under interessevurderingen at støtten må bidra på en «concrete, clear and identifiable manner» til et eller flere «common European objectives» og må i tillegg ha et «significant impact» når det gjelder å øke EØS-områdets «competitiveness, sustainable growth, or addressing societal challenges or value creation». Ordlyden av avsnitt 14 tilsier dermed at det oppstilles to vilkår: i) Det må foreligge et felles europeisk mål og ii) statsstøtten må bidra til et av alternativene som listes opp. Ordlyden av «concrete, clear and identifiable» oppstiller videre et klarhetskrav.

Hva som ytterligere ligger i kravet til et felles europeisk mål etter IPCEI-retningslinjenes avsnitt 14 første alternativ utdypes videre i avsnitt 15. Prosjektet må da utgjøre «an important contribution to the common European objectives» ved å eksempelvis være «of major importance» for en av EU-strategiene som er listet opp i avsnittet. Ordlyden av «important contribution» og «major importance» tilsier at prosjektet må være av svært stor betydning for å nå målet, og at det ikke er tilstrekkelig at prosjektet bare berører et felles europeisk mål. IPCEI-mikroelektronikksaken gir imidlertid ingen ytterligere presiseringer om hva som ligger i disse viktighetskravene.

Det neste som må vurderes er *hvilke* mål som kan være relevante å basere et IPCEI-prosjekt på. Basert på ordlyden av «common European objectives» sammenholdt med oppstillingen av relevante strategier, tilsier dette at det er mål som EU har definert som viktige for unionen. Samtidig harmonerer dette dårlig med fellesuttalelsen mellom EU og EFTA-statene ved vedtakelsen om at Kommisjonen og ESA plikter å ta hensyn til hverandre ved tildeling av støtte etter EØS-avtalen artikkel 61 (3) bokstav (b). Spørsmålet blir da om den nevnte fellesuttalelsen gjør at Kommisjonen, og dermed også ESA, i større grad må ta hensyn til EØS-relevante mål enn det som følger av ordlyden i IPCEI-retningslinjene avsnitt 14 og 15. Dette må bero på en tolkning av hvilken betydning fellesuttalelsen i EØS-avtalen har i EU-retten, jf. homogenitetsprinsippet og den metodiske tilnærmingen skissert i kapittel 1.3.

EØS-avtalens stilling i EU-retten er at EØS-avtalen utgjør en *integrerende del* av EU-retten, på lik linje med andre folkerettslige avtaler inngått av EU.¹²⁰ Dette innebærer at EØS-avtalen er bindende for EU-statene og EU-institusjonene, inkludert Kommisjonen, jf. TEUV artikkel 216 nr. 2, og at EØS-avtalen har forrang foran senere vedtatte rettsakter i EU.¹²¹ Etter Wien-

---

¹²⁰ Se f.eks. C-321/97 *Andersson*, avsnitt 26.

¹²¹ C-308/06 *Intertanko*, avsnitt 42 og spesifikt for EØS-avtalen T-115/94 *Opel Austria* avsnitt 102: Det er imidlertid diskutabelt hvor langt dette prinsippet rekker i praksis, se Fredriksen og Mathisen (2018) s. 304-305

konvensjonen, som gir uttrykk for de folkerettslige traktatstolkningsreglene, er sluttakter og partenes felles forutsetninger ved avtaleinngåelsen relevante tolkningsmomenter ved traktatolknning.¹²² EU-domstolen viser imidlertid ikke til Wien-konvensjonen ved fortolkning av EØS-avtalen, men avtalepartenes felles forutsetninger er likevel klart relevante rettskilder.¹²³

Sluttakten lyder som nevnt at «ved vurderingen av om det kan gis unntak i henhold til art. 61 nr. 3 bokstav b), skal EF-kommisjonen ta hensyn til EFTA-statenes interesser, og EFTAs overvåkningsorgan ta hensyn til Fellesskapets interesser».¹²⁴ Fellesuttalelsen må trolig forstås på bakgrunn av at det ved signeringen av EØS-avtalen i 1992 var 7 EFTA-stater og 12 EU-stater, og at tildeling av statsstøtte etter (3) (b) på hver sin side uten den andre parts interesser for øyet ville kunne skapt vanskeligheter for det indre markedet.¹²⁵ Ses sluttakten i lys av formålet om å integrere EFTA-statene i det indre markedet tilsier dette at EFTA-staters interesser skal *likestilles* med EU-staters interesser når det gjelder vektingen av fordeler ved støtten. Samtidig kan dette klart nok ikke innebære at Norges interesser likestilles med EUs interesser som helhet – det må trolig kun være tale om å vekte Norges interesser på samme måte som interessene til et av EUs 27 medlemsland. Det følger av dette at Kommisjonens plikt til å ta hensyn til Norges interesser neppe kan strekkes særlig langt, men rekkevidden kan potensielt tenkes å aktualisere seg i spørsmålet om støtte til blått hydrogen skal tillates, se kapittel 4.3.3.

Dermed må «common European objectives» som klart utgangspunkt tolkes som mål som EU har definert som viktige. Spørsmålet i det følgende blir da hvilke mål som EU har definert som viktige som potensielt kan danne grunnlaget for IPCEI-støtte til hydrogen.

EUs “European Green Deal”-plan

EUs «European Green Deal» ble vedtatt 11. desember 2019. Planens overordnede mål er å omstille alle sider ved EUs økonomi og arbeidsmarked i en mer bærekraftig retning med mål om klimanøytralitet innen 2050.¹²⁶ I planen pekes både hydrogen og IPCEI-retningslinjene på som viktige verktøy.¹²⁷ Det er dermed klart at EUs «Green Deal» er en relevant målsetning å

---

¹²² Wien-konvensjonen artikkel 31 (2).

¹²³ Fredriksen og Mathisen (2018) s. 291-293.

¹²⁴ EØS-avtalens sluttakt under Felleserklæring om avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b

¹²⁵ Fredriksen og Mathisen (2018)

¹²⁶ European Green Deal s. 1.

¹²⁷ Ibid. punkt 2.1.3.

basere støtte til hydrogenprosjekter på. Det eksisterer imidlertid mer konkrete målsetninger som også kan være relevante.

EUs hydrogenstrategi

EUs hydrogenstrategi ble vedtatt 8. juli 2020 og inneholder en rekke konkrete og mindre konkrete mål langs hele hydrogenverdikjeden. At hydrogenstrategien er relevant for IPCEI-prosjekter forutsettes i hydrogendokumentet.¹²⁸ Hydrogenstrategiens kapittel 4 inneholder mål knyttet til økt produksjon av hydrogen, samt utvikling av teknologi som muliggjør hydrogen som energibærer i transport- og industrisektoren. Kapittel 5 inneholder mål for utvikling av hydrogeninfrastruktur. Kapittel 6 innebærer mål for R&D&I-aktivitet og utvikling.

European Flagship: Power Up

EUs flaggshipsatsing nevnes konkret i IPCEI-retningslinjene avsnitt 15 som et relevant mål. Hydrogendokumentet trekker da eksplisitt frem Power Up-flaggskipet.¹²⁹ Power up-flaggskipet følger av «2021 Annual Sustainable Growth Strategy» som angir hvilke områder EUs medlemsland bør investere i for å gjenreise Europa etter Covid-19-pandemien.¹³⁰ Power Up-flaggskipet beskrives på følgende måte:

«1.Power up - Future-proof clean technologies should be frontloaded and the development and use of renewables should be accelerated as well as their integration through modernised networks and enhanced interconnectivity. The flagship will lay the foundation for hydrogen lead markets in Europe and the related infrastructure. It aims to support the building and sector integration of almost 40% of the 500 GW of renewable power generation needed by 2030, support the instalment of 6 GW of electrolyser capacity and the production and transportation of 1 million tonnes of renewable hydrogen across the EU by 2025.»¹³¹

---

¹²⁸ Hydrogendokumentet avsnitt 82.

¹²⁹ Hydrogendokumentet avsnitt 8.

¹³⁰ Gjenreisningsplanen kalles «NextGenerationEU». I denne planen inngår investeringsplanen “Recovery and Resilience Facility”-som skal utløse statsstøtte og investeringer i som forventes å være i tråd med «2021 Annual Sustainable Growth Strategy».

¹³¹ 2021 Annual Sustainable Growth Strategy kapittel IV 1).

Merk at målene om 6 GW elektrolysekapasitet, samt et ønske om både produksjon og transport av 1 million tonn fornybart hydrogen i EU innen 2025, også følger av EUs hydrogenstrategi.¹³²

4.3.3 Vil blått hydrogen omfattes?

Et spørsmål som kan reises er om statsstøtte til blått hydrogen vil regnes som et «common European objective» etter IPCEI-retningslinjene avsnitt 14. Vurderingen av om hva som skal regnes som en felles europeisk interesse vil være underlagt Kommisjonen og ESAs skjønn for hver sin pilar. Det følger likevel av homogenitetsprinsippet at ESA vil praktisere vurderingen i samsvar med Kommisjonen, at det derfor reelt sett er opp til Kommisjonen.

I EUs hydrogenstrategi pekes det på at det er et behov for blått hydrogen på kort og mellomlang sikt for å erstatte grått hydrogen og bidra til utviklingen av markedet for grønt hydrogen.¹³³ EUs hydrogenstrategi kan dermed synes å åpne for IPCEI-støtte til blått hydrogen. Power Up-flaggskipet retter seg derimot etter sin ordlyd mot grønt hydrogen, men utelukker ikke blått hydrogen. Det nevnte IPCEI-hydrogenmanifestet inkluderer også utviklingen av blått hydrogen som en av målsetningene.¹³⁴

Hvorvidt blått hydrogen skulle være støtteberettiget etter IPCEI-retningslinjene ble debattert i forkant av signeringen av manifestet, og særlig Tyskland som hadde formannskapet i Rådet for den Europeiske union da IPCEI-hydrogenmanifestet ble kunngjort, mente at støtte til blått hydrogen var nødvendig.¹³⁵ Etter signeringen gikk Danmark, Spania, Østerrike Luxembourg og Portugal sammen om et brev til Kommisjonen der de uttalte at de signerte manifestet kun under den forutsetning av at bare grønt hydrogen skal være støtteberettiget.¹³⁶ Portugal overtok formannskapet i Rådet fra 2021 og presiserer i eget arbeidsprogram at de utelukkende vil jobbe for å fremme grønt hydrogen.¹³⁷ På en annen side har komiteen for Miljøspørsmål, helse og næringsmiddelsikkerhet i Europaparlamentet vedtatt en resolusjon der blått hydrogen støttes

---

¹³² EUs hydrogenstrategi s. 5.

¹³³ EUs hydrogenstrategi s. 5.

¹³⁴ IPCEI-hydrogenmanifestet s. 1.

¹³⁵ Euractiv (2020a)

¹³⁶ Euractiv (2020b)

¹³⁷ 2021Portugal.EU (2020) s. 8.

som en «bridge» til 100 % grønt hydrogen.¹³⁸ Det er dermed motstridende synspunkter, og utover EUs hydrogenstrategi har Kommisjonen ennå ikke flagget syn.

Hvorvidt blått hydrogen skal være støtteberettiget etter IPCEI-retningslinjene er et spørsmål som potensielt kan ha stor betydning for norsk økonomi. I hovedsak eksporteres all gass som utvinnes i Norge til EU og Storbritannia, og mellom 20 og 25 prosent gassen som brukes i EU er norsk.¹³⁹ Med innføringen av EUs nye klimalov er det anslått at EUs etterspørsel etter gass kan falle med opptil 40% frem mot 2030.¹⁴⁰ I tillegg til dette satser Norge tungt på karbonfangst og -lagring, og utvinning blått hydrogen kan bety økt etterspørsel etter lagring av CO₂ i Nordsjøen.¹⁴¹

Blått hydrogen kan dermed aktualisere Kommisjonens plikt til å ta hensyn til EFTA-statene, som redegjort for ovenfor. Debatten om blått eller grønt hydrogen dreier seg imidlertid om et fundamentalt spørsmål om hvordan EU skal bli klimanøytralt, herunder hvilken rolle fossil energi og oljeselskaper skal spille i denne planen.¹⁴² Det er derfor etter mitt syn klart at plikten til å hensynta EFTA-statene ikke kan strekkes så langt som at Kommisjonen potensielt skal gå imot EUs interesser, og at vurderingen av om støtte til blått hydrogen skal tillates må være underlagt Kommisjonens frie skjønn.

Når det gjelder spørsmålet om Kommisjonen vil tillate IPCEI-støtte til blått hydrogen, tror jeg svaret på dette er ja. Dette skyldes at det tross alt var et flertall for dette ved signeringen av IPCEI-hydrogenmanifestet og at Tysklands tyngde innad i EU ikke må undervurderes. Videre er det en del som tyder på bruk av blått hydrogen faktisk er hensiktsmessig i en overgangsperiode.¹⁴³ Samtidig tilsier den kraftige skepsisen mot blått hydrogen at Kommisjonen trolig ikke vil tillate mer IPCEI-støtte enn det som akkurat er nødvendig for å overvinne markedssvikten på vei et hydrogenmarked bestående av produksjon og bruk av 100 % grønt hydrogen.

---

¹³⁸ Euractiv (2021)

¹³⁹ Norsk petroleum (2021).

¹⁴⁰ Potsdam institute (2021)

¹⁴¹ Regjeringen (2020b)

¹⁴² Euractiv (2020a)

¹⁴³ Se SINTEF-studie publisert 4. mai 2021.

4.3.4 Involvere flere EU-/EØS-land

Etter IPCEI-retningslinjene avsnitt 16 må prosjektet «normally involve more than one Contracting Party». ¹⁴⁴ Partene i EØS-avtalen er EFTA-statene, samtlige EU-land og EU selv. ¹⁴⁵ Ved at ordlyden krever at selve staten er involvert er det dermed ikke tilstrekkelig at foretakene befinner seg forskjellig land. Vilkåret vil ikke behandles nærmere ettersom det klart vil være oppfylt for et IPCEI-hydrogenprosjekt. ¹⁴⁶

4.3.5 De positive effektene av prosjektet

Etter IPCEI-retningslinjenes avsnitt 13 og 14 stilles det krav til at IPCEI-prosjekter må skape positive effekter. For det første må prosjektet gi fordeler for andre stater enn deltakerstatene i prosjektet ved å være til gode for «the European economy or society», jf. avsnitt 13 og 14. For det andre må prosjektet gi fordeler for andre selskaper enn selskapene som deltar i prosjektet og for det tredje må prosjektet gi fordeler utover sektorene selskapene befinner seg i, jf. avsnitt 14. Fordelene omtales som «spillover-effects» og kan da etter retningslinjenes avsnitt 17 eksempelvis være systemeffekter andre steder i verdikjeden, i opp- eller nedstrømsmarkeder, eller alternative bruksmåter i andre sektorer. Hva som ytterligere ligger i spillover-effekter samt hvilke krav som stilles, utdypes ikke. Disse spillover-effektene skal imidlertid være «clearly defined in a concrete and identifiable manner». ¹⁴⁷

Kommisjonen bygger på samme vilkårsinndeling som presentert ovenfor. ¹⁴⁸ Videre synes Kommisjonen å legge til grunn at spillover-effektene utløser en forholdsvis omfattende tiltakspåklit om å aktivt generere spillover-effekter. Kommisjonen understreker videre at spillover-kravene må gå lengre enn R&D&I-retningslinjene og at det må kreves spillover-prosjekter fra FID-prosjekter, men gir utover dette ingen anvisning på hvor langt denne tiltakspåkliten går. IPCEI-mikroelektronikksaken inneholder imidlertid en redegjørelse for hvilke tiltak som er gjennomført av søkerstatene og foretakene, og for å gi en indikasjon på

---

¹⁴⁴ Unntaket som ligger i «normally» retter seg mot støtte til visse former for forskningsinfrastruktur og transportnettverk, se IPCEI-retningslinjene fotnote 17.

¹⁴⁵ Jf. listen over land i EØS-avtalens fortale første avsnitt.

¹⁴⁶ Se IPCEI-retningslinjene fotnote 18 for presisering av vilkåret.

¹⁴⁷ IPCEI-retningslinjene avsnitt 13 og 14.

¹⁴⁸ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 293.

hvor omfattende denne tiltaksplikten synes å være, vil jeg gi en ikke-uttømmende oversikt over tiltakene som gjennomføres.

Spillover-tiltakene i IPCEI-mikroelektronikksaken

Kommisjonen deler tiltakene i tre kategorier: tiltak gjort av foretakene og styringsorganet, tiltak gjort for å spre resultatene av FID-prosjektene og tiltak gjort å fremme nedstrømsmarkeder.¹⁴⁹

Når det gjelder spillover-effekter gjort av foretak og styringsorganet behandles dette i kapittel 2.5.1. til 2.5.6. i IPCEI-mikroelektronikksaken. Eksempler på hvordan selskapene og styringsgruppen skal generere spillover-effekter er da gjennom en lang rekke planlagte konferanser, publikasjoner, tidsskrift, og programvare skal utvikles med åpen kildekode.¹⁵⁰ Videre skal «roadshows» og «workshops» arrangeres og rettes mot små- og mellomstore bedrifter.¹⁵¹ Årlig skal også en IPCEI-mikroelektronikkonferanse arrangeres.¹⁵² Samtlige planlagte arrangementer skal spres ut geografisk for å nå flest mulig medlemsland.

Når det gjelder spillover-effekter fra R&D&I-prosjektene, er forskningsprosjektene innrettet for å spre kunnskap gjennom å involvere svært mange partnere¹⁵³ som vil ha stor frihet til å dele forskningsresultatene videre.¹⁵⁴ IPCEI-prosjektet legger også opp til å bidra til å utvikle nye standardiseringer for teknologi,¹⁵⁵ og det legges opp til omfattende samarbeid med europeiske klynger.¹⁵⁶

Når det gjelder spillover-effekter fra FID-prosjektene, behandles dette i punkt 2.5.7. Dette skal gjøres ved å åpne for såkalt «multi project wafer» i FID-fasen for eksterne forsknings- og utviklingspartnere.¹⁵⁷ I tillegg vil det gis tilgang til partnernes produksjonsområder som kan gi små og mellomstore bedrifter mulighet til å utvikle egne prototyper av produkter.¹⁵⁸

---

¹⁴⁹ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 297.

¹⁵⁰ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 128 og 129.

¹⁵¹ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 130.

¹⁵² IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 131.

¹⁵³ 223 partnere og forskningsorganisasjoner, aktive i 16 EU-and, ibid. avsnitt 133.

¹⁵⁴ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 141.

¹⁵⁵ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 152-157.

¹⁵⁶ «European clusters», ibid. avsnitt 158 til 161.

¹⁵⁷ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 162; se mer på Wikipedia (https://en.wikipedia.org/wiki/Multi-project_wafer_service)

¹⁵⁸ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 164.

Når det gjelder å fremme nedstrømsmarkeder behandles dette i 2.5.8. Dette skal primært gjøres gjennom samarbeidsavtaler og salgssavtaler med selskaper i andre sektorer.¹⁵⁹

Samlet sett var disse tiltakene tilstrekkelig for Kommisjonen.¹⁶⁰ IPCEI-mikroelektronikk-saken etterlater et bilde av at det stilles svært strenge krav til spillover-effekter. Når det gjelder hvilke tiltak som må gjennomføres for IPCEI-hydrogenprosjekter kan det ikke gis et generelt svar. Som vist ovenfor vil dette avhenge av selskapet, markedet og prosjekttypen,

4.3.6 Delfinansiering av støttemottakeren

IPCEI-retningslinjene lyder som følger: «The project must involve co-financing by the beneficiary». Vilkåret innebærer etter sin ordlyd at støtte etter IPCEI-regelverket ikke kan gis dersom støtten dekker 100 % av kostnadene til et prosjekt.

4.3.7 Miljøskadelige subsidier

Det følger av IPCEI-retningslinjene avsnitt 19 at prosjektet må «respect the principle of phasing out of environmental harmful subsidies, as recalled by the Resource Efficiency Roadmap». Basert på den uforpliktende ordlyden av «respect the principle» er det tvilsomt om bestemmelsen har et materielt innhold, og vilkåret drøftes ikke av Kommisjonen i IPCEI-mikroelektronikksaken og Fehmarn-saken.

4.3.8 Momenter i favør støtte

Det følger en rekke momenter av IPCEI-retningslinjene som vil gjøre at ESA vil innta en «more favourable approach» i skjønnsutøvelsen.

- I) Prosjektet er utformet slik at alle EU-/EØS-land kan delta dersom de ønsker

---

¹⁵⁹ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 165.

¹⁶⁰ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 299.

- II) Prosjektet involverer Kommissjonen eller andre organer som Kommissjonen har delegert myndighet til (i form av «design», «project selection» eller «governance structure»).
- III) Prosjektet innebærer et viktig samarbeid i form av det enten er mange samarbeidspartnere, samarbeid mellom flere sektorer, eller samarbeid mellom flere selskaper av ulik størrelse.
- IV) Prosjektet innebærer delfinansiering av et EFTA-fond eller et EU-fond.

Hvilken vekt disse kriteriene vil ha er vanskelig å si noe om. I IPCEI-mikroelektronikksaken uttaler Kommissjonen at den «takes note» at kriteriene er oppfylt.¹⁶¹ I Fehmarn-saken omtales ikke kriteriene.

4.3.9 Spesifikke kriterier

I IPCEI-retningslinjene adresseres tre spesifikke prosjekttyper der det gjør seg gjeldende særlige regler. Dette er i) forskning- og utviklingsprosjekter, ii) prosjekter der det for første gang kommersielt ruller ut ny teknologi og iii) miljø-, energi og transportprosjekter. Disse skal behandles i det følgende.

Krav til forsknings-, utviklings- og innovasjonsprosjekter

For forsknings-, utviklings- og innovasjonsprosjekter («R&D&I») følger det av IPCEI-retningslinjenes avsnitt 21 at prosjektet må være av en «major innovative nature» eller «constitute an important added value in terms of R&D&I in light of the state of the art in the sector concerned». Ordlyden legger opp til en vurdering der det må klarlegges hva som er den fremste teknologiske og forskningsmessige standarden på området, og deretter om det aktuelle IPCEI-prosjektet går lengre enn dette. I Kommissjonens hydrogendokument beskrives sistnevnte som at prosjektet må «go beyond the state-of-the art».¹⁶²

---

¹⁶¹ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 304.

¹⁶² Hydrogendokument avsnitt 21

I IPCEI-mikroelektronikksaken tar Kommisjonen utgangspunkt i IPCEI-retningslinjenes avsnitt 21 og slår fast at samtlige R&D&I-prosjekter oppfyller vilkåret, og gir så i avsnitt 306 (a) til (e) en oppsummering av avgjørelsens punkt 2.6, som er et kapittel som gjengir statenes argumenter for hvorfor samtlige R&D&I-prosjekter tilfredsstillter vilkåret. Det bør merkes at avsnitt 2.6 i IPCEI-mikroelektronikksaken er svært detaljert og konkret i sin redegjørelse, og strekker seg over 17 sider fra avsnitt 170 til 273. Redegjørelsene inneholder en oppsummering av dagens tilstand på det gjeldende teknologiske området, samt en redegjørelse for hvordan det gjeldende prosjektet vil gå forbi dagens teknologiske tilstand.

Krav ved førstegangs industriell utrulling

Prosjekter som innebærer en «industrial deployment» må etter IPCEI-retningslinjene avsnitt 22 innebære utviklingen av et nytt produkt eller tjeneste med en «high research and innovation content» og/eller bruken av en «fundamentally innovative production process». Dette ekskluderer derfor vanlige oppgraderinger av eksisterende fasiliteter og nye oppgraderinger av eksisterende produkter.¹⁶³

Merk at «first industrial deployment» også defineres i IPCEI-retningslinjenes vedlegg som angir hvilke kostnader som er støtteberettiget. I fotnote 31 defineres en «*first industrial deployment*» som «upscaling of pilot facilities, or to the first-in-kind equipment and facilities which cover the steps subsequent to the pilot line including the testing phase, but neither mass production nor commercial activities.» og stiller som krav at prosjektet må «follows on from an R&D&I activity». Hvorvidt det er en realitetsforskjell mellom disse to definisjonene er etter ordlyden uklart. Kommisjonen bruker imidlertid bare den første definisjonen under vurderingen av IPCEI-retningslinjenes avsnitt 22, men slår sammen disse to definisjonene under proporsjonalitetsvurderingen, se oppgavens kapittel 5.3.2 for en mer inngående redegjørelse.¹⁶⁴

Merk at mens R&D&I-retningslinjene og GBER åpner for støtte til eksperimentell utvikling til og med pilotfasen av produktutvikling, tillater IPCEI-retningslinjene støtte til «steps subsequent

---

¹⁶³ IPCEI-retningslinjene avsnitt 22

¹⁶⁴ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 308 og 335.

to the pilot line».¹⁶⁵ Dermed går IPCEI-retningslinjene lengst av samtlige statsstøtteregelverk i å støtte kommersiell utrulling av ny teknologi.

Krav til miljø-, energi og transportprosjekter

De siste spesifikke kriteriene i IPCEI-retningslinjene retter seg mot «[e]nvironmental, energy or transport projects» og slår fast at slike prosjekter må være «of great importance» for enten «environmental, energy, including security of energy supply, or transport strategy of the Union or contribute significantly to the internal market, including, but not limited to those specific sectors».¹⁶⁶

Selv om det ikke er helt klart etter ordlyden, sikter «environmental», «energy» og «energy supply» til relevante strategier innenfor områdene jf. «or». EUs hydrogenstrategi vil etter ordlyden omfattes av «energy»-alternativet. Dette forutsettes også i hydrogenokumentet, se avsnitt 81 iii. Dette innebærer for det første at hydrogeninfrastrukturprosjekter kan være støtteberettiget etter avsnitt 23.

Det utdypes ikke hva som ligger i at prosjektet må være av «of great importance». En kontekstuell fortolkning av ordlyden i lys av kravene til R&D&I-prosjekter og FID-prosjekter, tilsier imidlertid at det vil oppstilles en høy terskel. For infrastrukturprosjekter relatert til hydrogen kan det da tenkes at selve størrelsen på prosjektet må være svært stort eller at plasseringen av infrastrukturprosjektet må være svært viktig.

Videre er det også uklart hva som ligger i alternativet om at prosjektet kan «contribute significantly» til det indre markedet, men tolkes vilkåret i lys av formålet med IPCEI-retningslinjene, kan det tilsi at prosjektet må være et viktig bidrag til å rette opp en markedssvikt slik at det indre markedet kan fungere som tiltenkt.

---

¹⁶⁵ R&D&I-retningslinjene avsnitt 15 (j) og GBER avsnitt 86.

¹⁶⁶ IPCEI-retningslinjene avsnitt 23.

4.4 Prosjektet må være viktig

Det følger av IPCEI-retningslinjene avsnitt 24 at for at støtte skal kunne gis, må prosjektet enten være «important quantitatively or qualitatively». Dette innebærer at prosjektet må være «particularly large in size or scope and/or imply a very considerable level of technological or financial risk».

I IPCEI-mikroelektronikk-saken presenterer Kommisjonen dette utgangspunktet i avsnitt 310, før Kommisjonen uttaler i avsnitt 311:

«As evidenced by the number of participating companies (29 partners and 370 indirect partners), the amount of total investments (over EUR 7.8 billion) and the amounts of State aid (see recital (250) above) envisaged for the project, and the innovative character of the technologies concerned (as described in section 2.6), the Commission considers the IPCEI Microelectronics an important project within the requirement of point 3.3. of the IPCEI Communication.»

Dermed legges det av Kommisjonen vekt på størrelsen på det samlede integrerte prosjektet, og kravet til viktighet vurderes ikke enkeltvis. For et IPCEI-hydrogenprosjekt med 22 deltakerstater tilsier dette at vilkåret lett vil bli konstatert oppfylt.

5 Forenlighetsvurderingen

5.1 Balansetesten som forenlighetsvurdering

Dersom kvalifikasjonskriteriene behandlet i kapittel 4 er oppfylt, må det gjøres en «compatibility assessment» (heretter forenlighetsvurdering) av om statsstøtten er forenlig med det indre markedets funksjon.¹⁶⁷ I IPCEI-retningslinjene avsnitt 26 angis det da at ESA «will carry out a balancing test to assess whether the expected positive effects outweigh the possible negative effects».

Balansetesten som det legges opp til etter IPCEI-retningslinjene ble introdusert i 2005 etter en reformasjon av statsstøtteregelverket.¹⁶⁸ I 2012 ble statsstøtteregelverket på nytt reformert, og balansetesten ble erstattet av en syvtrinnsstest som forenlighetsvurdering.¹⁶⁹ Et av formålene med syvtrinnsstesten var at denne skulle utvides til å gjelde for samtlige retningslinjer for mer enhetlig praktisering av unntakene. I dag har syvtrinnsstesten erstattet balansetesten i de fleste retningslinjer.¹⁷⁰ Når IPCEI-retningslinjene skal revideres i 2022, vil dermed høyst sannsynlig balansetesten erstattes av syvtrinnsstesten.

5.1.1 Vilkårene i balansetesten

Vilkårene i IPCEI-retningslinjenes balansetest fremgår av retningslinjenes kapittel 4 og er som følger:

- I. Prosjektet må adressere en felles interesse.¹⁷¹
- II. Statsstøtten må være nødvendig og proporsjonal.¹⁷²

---

¹⁶⁷ IPCEI-retningslinjene avsnitt 25

¹⁶⁸ State aid action plan (2005)

¹⁶⁹ State aid modernization (SAM (2012), avsnitt 18.

¹⁷⁰ Se Bacon (2017) fotnote 40 på s. 100.

¹⁷¹ IPCEI-retningslinjene avsnitt 27.

¹⁷² IPCEI-retningslinjene 4.1.

- Statsstøtten må ha en insentiveffekt.¹⁷³
- Statsstøtten må være proporsjonal.¹⁷⁴

III. Unngåelse av unødige markedsvridninger og balansetest.¹⁷⁵

- Statsstøtten må være et passende virkemiddel.¹⁷⁶
- Den overordnede balansen må være positiv.¹⁷⁷

IV. Støtten må være transparent.¹⁷⁸

Vurderingen er, i likhet med kvalifikasjonsvurderingen i kapittel 4, underlagt Kommisjonens skjønn.¹⁷⁹ Selve vilkårsinndelingen i IPCEI-retningslinjenes balansetest avviker noe fra balansetesten i andre retningslinjer.¹⁸⁰ Tradisjonelt behandles vilkåret av om statsstøtte er et passende virkemiddel før både insentiv- og proporsjonalitetsvurderingen. Videre formuleres vanligvis den overordnede vurderingen i vilkår II som et krav om at statsstøtte må være et *egnet* virkemiddel. Til sist ble vilkåret om transparens introdusert med den nevnte syvtrinnsstesten. Av hensyn til oppgavens omfang vil den avgrense mot å behandle transparensvilkåret.

5.2 Støtten må adressere en felles interesse

Vilkåret om at støtten må adressere en felles interesse fremgår implisitt av IPCEI-retningslinjene avsnitt 27, der det fremgår at ESA i lys av «the nature of the project» kan forutsette at det foreligger en «market failure or other important systemic failures, as well as the contribution to a common European interest». At dette vilkåret vil være oppfylt ligger gjerne i dagen, og praksis viser at Kommisjonen benytter seg av adgangen til å hoppe over vurderingen.¹⁸¹

¹⁷³ IPCEI-retningslinjene avsnitt 28

¹⁷⁴ IPCEI-retningslinjene avsnitt 28.

¹⁷⁵ IPCEI-retningslinjene 4.2.

¹⁷⁶ IPCEI-retningslinjene avsnitt 40.

¹⁷⁷ IPCEI-retningslinjene avsnitt 41.

¹⁷⁸ IPCEI-retningslinjene 4.3.

¹⁷⁹ C-62/87 og 72/87 Exécutif regional wallon and SA Glaverbel mot Kommisjonen avsnitt 21.

¹⁸⁰ Se f.eks. R&D&I-retningslinjene av 2006; Se Rydelski (2016) s. 586 for en oversikt over den tradisjonelle balansetesten.

¹⁸¹ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 314-315. Avsnitt 27 nevnes ikke i Fehmarn-saken.

5.3 Statsstøtten må være nødvendig og proporsjonal

5.3.1 Incentiveeffekt

Etter IPCEI-retningslinjenes overskrift i 4.1. må statsstøtten være nødvendig.¹⁸² Kravet til nødvendighet innebærer et krav om at støtten må ha en incentiveeffekt. Etter IPCEI-retningslinjenes avsnitt 28 foreligger det en incentiveeffekt dersom tre vilkår er oppfylt. For det første må ikke statsstøtten subsidiere et prosjekt som et foretak uansett ville gjennomført.¹⁸³ For det andre må ikke statsstøtten kompensere for den normale risikoen ved økonomisk aktivitet.¹⁸⁴ For det tredje må det potensielt støtteberettigede foretaket ha sendt inn søknaden om statsstøtte til søkerstaten før prosjektet påbegynnes.¹⁸⁵ Videre utdyper retningslinjene hva som ligger i det første av de tre vilkårene, og det er dette som vil bli behandlet i det følgende.

At statsstøtten ikke må subsidiere et prosjekt som uansett ville blitt gjennomført innebærer ifølge avsnitt 28 at prosjektet enten må være «impossible» å realisere uten støtten, eller må kun være mulig å realisere «in a smaller size or scope or in a different manner» som da vil «significantly» begrense de forventede fordelene. Dette skal da vurderes på bakgrunn av et kontrafaktisk scenario der prosjektet med og uten støtten skal sammenlignes.¹⁸⁶ Dersom det kontrafaktiske scenarioet skal vise at det uten støtten vil foreligge et mindre prosjekt uten de samme fordelene, må dette være et «clearly defined and sufficiently predictable alternative project» som er vurdert av støttemottakeren «in its internal decision-making».¹⁸⁷ Ordlyden tilsier at det må være et alternativt prosjekt som faktisk har blitt vurdert av foretaket, og ikke en hypotetisk vurdering som er skrevet i forbindelse med søknaden. Dette illustreres av IPCEI-mikroelektronikksaken. Samtlige av de hypotetiske scenarioene som viste et alternativt prosjekt ble underkjent av Kommisjonen fordi de ikke var tilstrekkelig sannsynliggjort.¹⁸⁸ Dette skyldes

---

¹⁸² Omtales som et krav om «Necessity».

¹⁸³ IPCEI-retningslinjene avsnitt 28 første setning.

¹⁸⁴ Ibid.

¹⁸⁵ IPCEI-retningslinjene fotnote 22 definerer prosjektsstart som byggestart, beslutning om å bestille utstyr eller andre forpliktelser som gjør prosjektet irreversibelt.

¹⁸⁶ IPCEI-retningslinjene avsnitt 29

¹⁸⁷ Det presiseres at dette kan være både et prosjekt innenfor og utenfor EØS-område, se avsnitt 29.

¹⁸⁸ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 323-324.

at de alternative prosjektene ikke var interne planer laget før støttesøknaden, men heller hypotetiske planer skrevet i forbindelse med søknaden.

Dersom et alternativt prosjekt likevel er tilstrekkelig sannsynliggjort, vil ESA måle insentiveffekten basert på selskapets endrede opptreden, ved da særlig om et nytt prosjekt vil realiseres eller om størrelsen, rekkevidden eller hastigheten av et prosjekt øker.¹⁸⁹ Det presiseres også at det er større sannsynlighet for at det foreligger en insentiveffekt dersom et prosjekt uten støtten ikke er tilstrekkelig lønnsomt for at et foretak vil utføre det, men det vil bringe med seg viktige fordeler for samfunnet.¹⁹⁰

Dersom det ikke foreligger et alternativt prosjekt, ettersom det vil være umulig å realisere prosjektet uten støtten, følger det av avsnitt 30 at ikke støtten må overstige «the minimum necessary» for at prosjektet skal være «sufficiently profitable». Hvilken metode som skal brukes for å beregne den minimale tilstrekkelige lønnsomheten, nevner retningslinjene flere eksempler på. I IPCEI-mikroelektronikksaken brukes da for samtlige prosjekter den vektete gjennomsnittlige kapitalkostnad, som foretakene vanligvis bruker som den minimale benchmark for utvelgelse av prosjekter.¹⁹¹ At dette brukes for samtlige prosjekter kan tilsi at det er Kommisjonens foretrukne beregningsmetode, men valget begrunnes ikke.

5.3.2 Støtten må være proporsjonal

Videre er det et vilkår at støtten som gis er proporsjonal. I følge IPCEI-retningslinjene avsnitt 30 er støtten proporsjonal bare dersom det samme resultatet ikke kunne blitt nådd med mindre støtte.¹⁹² Dette innebærer etter avsnitt 31 en vurdering av om statsstøtten overstiger det maksimale støttenivået. Det maksimale støttenivået skal da baseres på «the identified funding gap in relation to the eligible costs». Vurderingen innebærer at finansieringsgapet først må identifiseres. Dette er ifølge avsnitt 31 forskjellen mellom prosjektets diskonterte inntekter og utgifter gjennom dets levetid.

Dersom utgiftene overstiger inntektene foreligger det da et finansieringsgap, og det må videre vurderes hvilke kostnader som er støtteberettiget («eligible»). Statsstøtten kan da dekke opptil

---

¹⁸⁹ IPCEI-retningslinjene avsnitt 33 (a).

¹⁹⁰ IPCEI-retningslinjene avsnitt 33 (b).

¹⁹¹ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 321.

¹⁹² IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 28.

100 % av de støtteberettigede utgiftene, forutsatt at støtten ikke overstiger finansieringsgapet.¹⁹³ Dette støttenivået er unikt for IPCEI-retningslinjene. Eksempelvis kan kun grunnforskning og ikke næringsrettet forskning oppnå en støttegrad på 100 % etter R&D&I-retningslinjene.¹⁹⁴

De støtteberettigede kostnadene følger av IPCEI-retningslinjenes vedlegg.¹⁹⁵ Vedlegget lister da opp ulike formål kategorisert under bokstav (a) til (h) som er støtteberettiget. Listen er ikke uttømmende, se bokstav (h), som angir at også andre kostnader enn de opplistede kan gis støtte dersom de er «inextricably linked» til realiseringen av prosjektet.¹⁹⁶ Som påpekt tidligere er det tre prosjekttyper som er særlig relevant for hydrogenprosjekter, nemlig R&D&I-, FID- og infrastrukturprosjekter. Det er de støtteberettigede kostnadene for disse tre prosjekttypene jeg vil fokusere på i det følgende.

De støtteberettigede kostnadene for R&D&I-prosjekter

Hvilke kostnader som er støtteberettiget for R&D&I-prosjekter følger av IPCEI-retningslinjenes vedlegg bokstav (f). Det kan da dekkes «personnel and administrative costs (including overheads)» som er «directly incurred» for R&D&I-aktivitetene. Personalkostnader defineres i R&D&I-retningslinjene som kostnader til forskere, teknikere og andre ansatte, og sannsynligvis vil IPCEI-retningslinjene bokstav (f) tolkes likt. Også mulighetsstudier og forberedende studier kan dekkes, se bokstav (a).¹⁹⁷

Hva som utgjør «administrative costs» er mer uklart, men ordlyden tilsier at det må være andre kostnader som går ut på å drifte prosjektet, f.eks. leie, materiale, utstyr, etc. At disse kostnadene må være «directly incurred» tilsier at utgiftene må ha bidratt til å realisere prosjektet, og oppstiller dermed et krav om tilknytning.

En viktig avgrensing er kravet om at R&D&I-prosjektet er svært innovativt og går lengre enn state-of-the-art-forskningen på området, se avsnitt 21 behandlet i punkt 4.3.9 ovenfor.

---

¹⁹³ IPCEI-retningslinjene avsnitt 31.

¹⁹⁴ R&D&I-retningslinjene vedlegg 2.

¹⁹⁵ Se «Annex»

¹⁹⁶ Med unntak av FID-prosjekter som er uttømmende regulert under bokstav (g), jf. bokstav (h).

¹⁹⁷ R&D&I-retningslinjene definerer personellkostnader på samme måte, se vedlegg 1 bokstav (a).

De støtteberettigede kostnadene for FID-prosjekter

Prosjekter som innebærer førstegangs industrielle utrulling (FID) kan som tidligere nevnt tildeles støtte etter IPCEI-retningslinjene.¹⁹⁸ Kostnadene som kan dekkes ved støtte til FID-prosjekter er uttømmende regulert i IPCEI-retningslinjenes vedlegg bokstav (g). Det følger av retningslinjenes vedlegg (g) at det kan gis støtte til «the capital and operating expenditures (CAPEX and OPEX) as long as» to vilkår er oppfylt: i) FID-prosjektet «follows on from an R&D&I activity»¹⁹⁹, og ii) prosjektet inneholder en «very important R&D&I component which constitutes an integral and necessary element for the successful implementation of the project».

Ordlyden tilsier at FID-prosjektet må innebære kommersialisering av forskning. Videre antyder ordlyden av «follow on» to potensielle avgrensninger:²⁰⁰ For det første må kostnadene innad i FID-prosjektet ha tilstrekkelig nærhet til R&D&I-prosjektet. For det andre kan tilknytningen endre seg over tid, slik at kostnader som en gang var støtteberettiget ikke lenger er det etter hvert som tiden og tilknytningen blir fjernere.

Videre stilles det krav til R&D&I-aktiviteten FID-prosjektet følger fra. Etter IPCEI-retningslinjenes fotnote 32 trenger det ikke å være foretaket som utfører FID-prosjektet som utførte R&D&I-aktiviteten, men R&D&I-aktiviteten må følge av IPCEI-prosjektet og være notifisert sammen med FID-prosjektet. Implisitt må da FID-prosjektet stamme R&D&I-aktivitet som går lengre enn «state-of-the-art»-forskningen på området, jf. avsnitt 21 behandlet i punkt 4.3.9

Det neste spørsmålet blir da hva som det innebærer at FID-prosjektet må inneholde en «very important R&D&I component» som må utgjøre en «integral and necessary element» for at FID-prosjektet skal bli en suksess. En kontekstuell fortolkning av «very important» i lys av viktighetshetskravet i avsnitt 24²⁰¹ tilsier at R&D&I-komponenten må være viktig kvantitativt eller kvalitativt.²⁰² Hva som ligger i at R&D&I-komponenten må være «integral and necessary» for at en suksessfull implementering av prosjektet, tilsier ordlyden at utvikling av et forskningsbasert nytt innovativt produkt, tjeneste eller produksjonsmetode må være det sentrale

---

¹⁹⁸ Om begrepet, se punkt 4.10.3.

¹⁹⁹ Det er ikke et krav at det er samme selskap som driver FID-prosjektet som foretok R&D&I-prosjektet,

²⁰⁰ IPCEI-mikroelektronikksaken se avsnitt 335 fotnote 47, der avgrensningen omtales som «a limit both in scope and time».

²⁰¹ Avsnitt 24 behandles i oppgavens kapittel 4.4.

²⁰² Kommisjonen i samme retning i IPCEI-mikroelektronikksaken, se avsnitt 339.

ved den kommersielle driften. Vilkåret må videre ses i sammenheng med kravet i avsnitt 22 om at FID-prosjekter må innebære et nytt produkt eller tjeneste med høyt forsknings- og innovasjonsinnhold eller en fundamentalt innovativ produksjonsprosess.²⁰³

Til sist blir spørsmålet hvilke kostnader som da er støtteberettiget ved at de går inn under CAPEX og OPEX-kostnader. CAPEX og OPEX benyttes ikke i retningslinjer, men har likevel blitt benyttet av ESA for å vurdere støtteberettigede kostnader. I *Northern Lights*-saken fra ESA om godkjenning av støtte til et fullskala karbonfangst- og lagringsprosjekt, defineres CAPEX-kostnader som går med til å anskaffe eller oppgradere fysiske eiendeler.²⁰⁴ OPEX-kostnader defineres som dag-til-dag-kostnader for å holde bedriften operativ.²⁰⁵

De støtteberettigede kostnadene for infrastrukturprosjekter

For infrastrukturprosjekter følger det av IPCEI-retningslinjenes vedlegg bokstav (d) kostnader til «other materials, supplies and similar products» som er «necessary» for prosjektet. I hydrogendokumentet pekes det på at ved støtte til hydrogeninfrastruktur kan det kun gis støtte til «supplies and materials» på en midlertidig basis under bygningsfasen, og ikke den kommersielle fasen.²⁰⁶ Uttalelsen må ses på bakgrunn av Fehmarn-saken, se avsnitt 314-354 for en grundig gjennomgang av finansieringsgapvurderingen for infrastrukturprosjekter.

5.4 Forebygging av unødige markedsvridninger og balansetesten

5.4.1 Statsstøtte må være et passende virkemiddel

Etter avsnitt 40 i IPCEI-retningslinjene må statsstøtten være et «appropriate policy instrument» for å adressere målet med prosjektet. Et statsstøttetiltak vil etter samme avsnitt være et passende virkemiddel dersom det enten foreligger «less distortive policy instruments» eller andre «less

---

²⁰³ Behandlet i oppgavens kapittel 4.3.9.

²⁰⁴ Sak No 093/20/COL, fotnote 159

²⁰⁵ Ibid. fotnote 160

²⁰⁶ Hydrogendokumentet avsnitt 81iii.

distortive types of aid instruments» som gjør det mulig å oppnå det samme resultatet. Dette innebærer at det ikke må foreligge mindre konkurransevridende virkemidler enn statsstøtte i seg selv, og heller ikke mindre konkurransevridende former for statsstøtte enn tiltaket som er valgt.

Når det gjelder mindre konkurransevridende alternativer enn statsstøtte, vil dette nødvendigvis bli en konkret vurdering med henblikk på prosjektypen. For statsstøtte til R&D&I-prosjekter og FID-prosjekter kan mindre konkurransevridende alternativer være å øke bevilgninger til offentlig forskning eller å øke skattefradrag for forskning og utvikling finansiert av bedrifter.²⁰⁷ Som Frankrike peker på i IPCEI-mikroelektronikksaken vil ikke økte bevilgninger til offentlig forskning gi insentiver til kommersialisering, og skattefradrag vil ikke gi insentiver til å nå målene som ønskes oppnådd med IPCEI-prosjektet.²⁰⁸ Uten statsstøtten ville en også gått glipp av fordelene ved så store prosjekter i antall deltakere og synergieffekten dette skaper.²⁰⁹ For infrastrukturprosjekter vil det ofte ikke foreligge noe alternativt virkemiddel enn statsstøtte, men her vil valget av statsstøttetiltak være viktig.

Når det gjelder kravet om at det ikke må eksistere mindre konkurransevridende statsstøttetiltak som kan nå det samme målet, utdypes det ikke ytterligere hva som ligger i dette i avsnitt 40. Vurderingsmomentene synes imidlertid å følge av avsnitt 36, som befinner seg under nødvendighets- og proporsjonalitetsvurderingen. Kommisjonen viser ikke til avsnitt 36 i sine avgjørelser, men særlig i Fehmarn-saken synes avsnitt 36 å danne utgangspunkt for vurderingen. I andre retningslinjer er momentene i avsnitt 36 også plassert under vurderingen av om virkemiddelet er passende.

Av avsnitt 36 fremgår det at valget av «aid instrument» må skje med henblikk på «the market failure or other important systemic failures which it seeks to address». Det presiseres videre at dersom problemet er «lack of access to finance», bør normal statsstøttevirkemiddelet være «liquidity support» i form av lån eller statlige garantier. Dersom problemet er at risikoen til selskapet er for stor og denne må reduseres, skal normalt et «repayable advance» være det brukte instrumentet. Et «repayable advance» defineres i R&DI-retningslinjene som et lån som

---

²⁰⁷ Offentlig forskning vil ikke regnes som økonomisk aktivitet, se NoA punkt 2.5. Skattefradrag for R&D&I vil ofte omfattes av gruppeunntakene, se GBER artikkel 25.

²⁰⁸ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 354.

²⁰⁹ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 353 og Kommisjonens tilslutning i avsnitt 355.

skal tilbakebetales avhengig av prosjektets utfall. Det presiseres videre at «repayable aid instruments» vil telle positivt ved skjønnsutøvelsen.

Avsnitt 253 til 256 i IPCEI-mikroelektronikksaken viser at det aller meste av statsstøtten som ble gitt, ble gitt i form av «grants», altså tilskudd, og noe i form av lån. Hvorfor mesteparten av støtten besto i det mer konkurransevridende virkemiddelet begrunnes ikke av verken søkerstatene eller Kommisjonen. Antagelig må det dreie seg om at de svært strenge kravene til spillover-effekter,²¹⁰ og kravet til at prosjektet må være minimalt lønnsomt,²¹¹ gjør at foretak ikke ville ha påtatt seg prosjektet dersom det i tillegg hadde vært tilbakebetalingsklausuler for støtten.

Dersom det dreier seg om infrastrukturprosjekter viser Fehmarn-saken at problemet i de aller fleste tilfeller vil dreie seg om manglende likviditet for gjennomføringen av prosjektet.²¹² Av denne grunn er det lån og statlige garantier med tilbakebetaling etterhvert som infrastrukturprosjektet og inntekter vil følge, være det passende virkemiddelet.

5.4.2 Statsstøttens påvirkning må være så begrenset at den overordnede balansen er positiv

Til sist krever IPCEI-retningslinjene at det må foretas en balansetest.²¹³ For å vurdere om den aktuelle statsstøtten er forenlig med statsstøtteforbudet, må de negative effektene av prosjektet i form av «distortions of competition and impact on trade» mellom EØS-statene være «limited» og «outweighed by the positive» i form av dets «contribution» mot det felles europeiske målet.²¹⁴ Først må dermed de negative effektene vurderes og begrenses, deretter må det vurderes om disse veier tyngre enn de positive.

Hvilke negative effekter som skal vektlegges er i hovedsak to momenter. Den første er effekten støtten kan få på «competition between undertakings in the product markets concerned»,²¹⁵ herunder risikoen i for konkurransevridninger i oppstrøms- og nedstrømsmarkeder, samt risikoen å skape overkapasitet i markedet. Den negative effekten som skal vektlegges er

---

²¹⁰ Behandles i oppgavens kapittel 4.3.5.

²¹¹ Behandles i oppgavens kapittel 5.3.

²¹² Fehmarn-saken avsnitt 113

²¹³ IPCEI-retningslinjenes overskrift kapittel 4.2.

²¹⁴ IPCEI retningslinjene avsnitt 41

²¹⁵ IPCEI retningslinjene avsnitt 42

risikoen for «market foreclosure and dominance», især der forskningsresultatene i liten eller ingen grad formidles offentlig.²¹⁶ For infrastrukturprosjekter presiseres det at infrastrukturen må sikre «open and non-discriminatory access to the infrastructure and non-discriminatory pricing».²¹⁷

I IPCEI-mikroelektronikksaken etablerer Kommisjonen en toleddet-vurdering som er unik for den aktuelle IPCEI-saken.²¹⁸ Først identifiserer Kommisjonen de selskapene som har størst risiko for uønsket markedsvidning basert på selskapets sektorielle markedsandel og forholdet mellom selskapets årlige produksjonsverdi og støttebeløpet.²¹⁹ Derneft foretar Kommisjonen en nærmere vurdering av markeds- og konkurransesituasjonen for disse selskapene, og verifiserer at selskapene har blitt pålagt spillover-tiltak utover det som kreves etter avsnitt 18 for å kompensere for forhøyede risikoen for markedsvidninger.²²⁰ De økte spillover-tiltakene som kreves av Kommisjonen er da deling av opphavsrettslig beskyttet materiale med visse selskaper og forskningsorganisasjoner.

Årsaken til at denne totrinnstesten benyttes er at det vil være svært ressurskrevende å vurdere markedssituasjonen for samtlige selskaper.²²¹ Ettersom ESA kun vil vurdere prosjekter fra EFTA-stater gjør ikke hensynene bak en slik siling seg gjeldende. Dette tilsier at konkurransesituasjonen, herunder risikoen for markedsvidninger i oppstrøms- og nedstrømsmarkeder, må vurderes konkret av ESA uavhengig av risiko for markedsvidninger. Samtidig tilsier homogenitetsprinsippet at ESA bør anvende samme terskel som Kommisjonen for å kreve ytterligere spillover-tiltak dersom det er en forhøyet risiko for markedsvidning. Her vil i så fall den tidligere nevnte samarbeidsplikten mellom ESA og Kommisjonen aktualiseres ettersom IPCEI-mikroelektronikksaken ikke angir hvilken risiko for markedsvidninger som kreves.²²²

Som nevnt i oppgavens kapittel 4.3.5. oppstiller Kommisjonen i IPCEI-mikroelektronikksaken et skjerpet krav til spillover-effekter fra R&D&I- og FID-prosjekter etter avsnitt 17, ettersom en støtte på opptil 100 % av de støtteberettigete kostnadene gir en forhøyet risiko for

---

²¹⁶ IPCEI retningslinjene avsnitt 43

²¹⁷ IPCEI retningslinjene avsnitt 43

²¹⁸ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 357

²¹⁹ Se nærmere om denne vurderingen i IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 358 og 359.

²²⁰ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 362 og 363.

²²¹ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 357.

²²² IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 359

markedsvridninger.²²³ I balansetesten som utføres av Kommissjonen fokuseres det imidlertid utelukkende på de skjærpede kravene som oppstilles for FID-prosjekter, og det listes opp en ikke-uttømmende liste over ytterligere spillover-tiltak som FID-foretakene vil gjennomføre for å motvirke markedsvridninger.²²⁴ IPCEI-mikroelektronikksaken etterlater dermed et inntrykk av at Kommissjonen er særlig bekymret for de potensielle negative effektene av støtte til FID-prosjekter.

Når det gjelder de positive effektene av prosjektet, som etter balansevurderingen må veie tyngre enn de negative, må disse som nevnt basere seg på prosjektets «contribution» mot et felles europeisk mål. Etter Kommissjonens vurdering i IPCEI-mikroelektronikksaken er det to momenter som utgjør fordelene etter relasjon til balansetesten. Det er det konkrete bidraget mot et eller flere felles europeisk mål, og bidraget til EUs økonomi skapt gjennom spillover-effektene som må konstateres.²²⁵

---

²²³ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt

²²⁴ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 365-367.

²²⁵ IPCEI-mikroelektronikksaken avsnitt 368.

6 Konklusjon og veien videre for IPCEI-retningslinjene

6.1 Er hydrogen egnet for IPCEI-støtte?

Problemstillingen i denne er som presentert i oppgavens innledning det rettslige innholdet av IPCEI-retningslinjene og om hvorvidt IPCEI-retningslinjene er et egnet regelverk for tildeling av statsstøtte til hydrogenprosjekter for Norge. Det rettslige innholdet av IPCEI-retningslinjene har blitt behandlet i de foregående kapitlene. Spørsmålet om IPCEI-regelverket er et egnet regelverk å basere statsstøtte på skal besvares. Spørsmålet kan formuleres som et spørsmål om IPCEI-regelverket kan rette opp markedssvikten i hydrogenmarkedet.

Det er som vist i hovedsak tre årsaker til at det foreligger en markedssvikt i hydrogenmarkedet. For det første gjør negative eksternaliteter ved manglende prising av CO₂-utslipp at blått og grønt hydrogen ikke er konkurransedyktig sammenlignet med grått hydrogen. For det andre gjør tilstedeværelsen av positive eksternaliteter at forskningen- og utviklingen av hydrogenteknologi er mindre attraktivt for investorer det burde ha vært. For det tredje gjør behovet for forskning, utvikling og innovasjon langs hele verdikjeden at det kan oppstå koordinasjonssvikter.

Når det gjelder å motvirke de negative eksternaliteter i hydrogenmarkedet kan IPCEI-retningslinjene, gjennom å kunne dekke opptil 100 % av de støtteberettigede utgiftene i finansieringsgapet for hydrogenprosjekter, sikre lønnsomhet for prosjekter som om utslippene av CO₂ var priset korrekt. Kravet til insentiveffekt gjør videre at det er prosjekter som reelt sett er forhindret på grunn av markedssvikten som kan få støtte.

Når det gjelder de positive eksternalitetene vil IPCEI-retningslinjenes høye støttenivå, sammenholdt de strenge innovasjonskravene til R&D&I-prosjekter og FID-prosjekter, gjøre det attraktivt å påta seg prosjekter som innebærer mye forskning og utvikling, og kravene til spillover-effekter vil bidra til å spre den genererte kunnskapen bredt.

Til sist vil IPCEI-retningslinjene ved bruken av integrerte prosjekter med styringsorganer kunne bidra til en nøye planlagt utvikling langs heleverdikjeden, slik at de aktørene som er avhengig

av hverandres utvikling kan finne sammen. IPCEI-retningslinjene kan derfor motvirke den potensielle koordineringssvikten i hydrogenmarkedet og skape synergieffekter som ellers ikke ville oppstått.

Etter mitt syn er derfor utvikling av hydrogenprosjekter i kjernen av hva IPCEI-retningslinjene er ment å adressere, jf. IPCEI-retningslinjenes formål i avsnitt 3 og 4. Konklusjonen må derfor bli at IPCEI-retningslinjene er et svært egnet regelsett å basere statsstøtte til hydrogenprosjekter på.

6.2 Veien videre for IPCEI-retningslinjene

Det pågår som tidligere nevnt et arbeid for å revidere IPCEI-retningslinjene og et sett nye retningslinjer planlegges innført fra 1. januar 2022. Det er dermed overveiende sannsynlig for at den endelige IPCEI-hydrogennotifikasjonen vil bli godkjent etter de reviderte IPCEI-retningslinjene. For å gi antydning på hvilke endringer som kan tenkes å komme, vil jeg gjøre rede for noe av de tilbakemeldingene som er kommet i revisjonsarbeidet med IPCEI-retningslinjene.

6.2.1 Kommisjonens «Fitness-check»

Som et ledd i State Aid Modernization-planen, igangsatte Kommisjonen den 7. januar 2019 et arbeid med å vurdere om det er behov for revisjon av IPCEI-retningslinjene når disse utløper i 31. desember 2021, omtalt som en «fitness-check».²²⁶ Kommisjonens egen gjennomgang av IPCEI-retningslinjene ble publisert 30. oktober 2020.²²⁷ Gjennomgangen viser at IPCEI-retningslinjene i stor grad har fungert etter hensikt, men peker på flere forbedringspunkter:²²⁸ For det første fremhever Kommisjonen et behov for å ytterligere konkretisere begrepene «first industrial deployment», «spillover effects», «integrated projects», og foreslår å kodifisere sin egen tolkning av disse vilkårene i tidligere avsatte IPCEI-saker. For det andre pekes det på et behov for å øke deltakelsen av små- og mellomstore bedrifter i IPCEI-prosjektene. For det tredje må IPCEI-retningslinjene kobles tettere opp mot de nyeste EU-strategiene, og da spesielt

---

²²⁶ Kommisjonen (2020b)

²²⁷ Kommisjonen (2020b)

²²⁸ Kommisjonens «Fitness-check» s. 125-126.

EU-strategien for små- og mellomstore bedrifter.²²⁹ For det fjerde pekes det på et behov for å avklare spørsmålet om medlemsland kan bli med i IPCEI-prosjekt etter at prosjektet allerede er godkjent. 23. mars 2021 ble imidlertid Østerrike med i IPCEI-mikroelektronikkprosjektet, så dette spørsmålet må trolig anses avklart.²³⁰

6.2.2 Innsendte høringsinnspill

I arbeidet med revideringen av IPCEI-retningslinjene arrangerte Kommisjonen en høringsrunde, og totalt 52 høringsinnspill ble inngitt av forskjellige organisasjoner, selskaper og statlige organer fra EUs medlemsland,²³¹ herunder en rekke hydrogeninteressenter.

I høringsssvarene peker «Hydrogen Europe», som er Europas største bransjeorganisasjon for hydrogenbedrifter, særlig på to punkter som etter deres oppfatning er «extremely relevant» for IPCEI-hydrogenprosjekter.²³² Avsnitt 23 i IPCEI-retningslinjene om støtte til miljø-, energi- og transportprosjekter må gjøres klarere og presiseres ytterligere, slik at den kan være anvendelig for viktige infrastrukturprosjekter og prosjekter som innebærer oppskalering av elektrolysekapasitet. Videre mener Hydrogen Europe at OPEX-begrepet, som definerer støtteberettigede kostnader for FID-prosjekter, også bør dekke de økte kostnadene sluttbruker pådrar seg ved å bruke hydrogen som energibærer. Det pekes også det på at OPEX-begrepet må gjelde for støtte etter avsnitt 23.

Flere høringsinnspill peker videre på at nevnte avsnitt 23 må kobles til relevante strategier som hydrogenstrategien, den kommende offshore fornybar energi-strategien eller andre strategier for energiomstilling.²³³ En rekke høringsinnspill, særlig fra produsenter av fornybar energi, krever videre at avsnitt 23 må endres slik at støtten må bidra til en eller flere strategier og bidra til det indre markedet, for å unngå at IPCEI-støtte går til prosjekter som ikke bidrar til klimaet.²³⁴ En rekke av disse produsentene markerer også sin motstand mot å støtte blått hydrogen.²³⁵

---

²²⁹ An SME Strategy for a sustainable and digital Europe (2020)

²³⁰ Kommisjonen (2021b)

²³¹ Ingen av disse var norske.

²³² Se «Hydrogen Europes» høringsssvar s. 7.

²³³ Se Ørsted sitt høringsssvar.

²³⁴ Se Danish Energy sitt høringsssvar.

²³⁵ Ibid.

Fra stålprodusenter som ønsker å kutte utslipp i produksjonen ved bruk av hydrogen, rettes det videre mye kritikk mot «first-industrial deployment»-begrepet. Særlig kritiseres avgrensningen mot «mass production» eller «commercial activities» for å være uklar og vanskelig å håndtere i praksis.²³⁶ En rekke høringssvar peker videre på at den nevnte avgrensningen ikke er hensiktsmessig, og at FID-prosjekter også bør omfatte masseproduksjon for en tidsbegrenset periode.²³⁷

6.2.3 Kritikk av IPCEI-retningslinjenes utforming

En rekke høringsinnspill kritiserer videre IPCEI-retningslinjene for å generelt være uklare og lite tilgjengelig utformet.²³⁸ Det er en kritikk jeg er enig i. Når det gjelder IPCEI-retningslinjenes kapittel 3 og 4, er det ved gjennomlesning vanskelig å identifisere de relevante vilkårene ettersom vurderingstemaer i vilkår og de tilhørende vurderingsmomentene ikke presenteres samlet, men løpende i teksten parallelt med andre vilkår. Videre er flere sentrale vilkår plassert i fotnoter. Med henblikk på kompleksiteten og størrelsen på prosjektene som skal bedømmes etter IPCEI-retningslinjene, er IPCEI-retningslinjene for kortfattet utformet og benytter for mange skjønsmessige vurderingstemaer uten tilstrekkelig veiledning. Etter mitt syn kan dermed IPCEI-retningslinjene vesentlig forbedres gjennom økt bruk av overskrifter og underoverskrifter i utformingen. Videre bør en revidering tilstrebe å konkretisere de skjønsmessige vurderingstemaene i størst mulig grad basert på de erfaringer som er gjort gjennom tre verdikjederettede prosjekter, samt de tilbakemeldinger og høringssvar som er kommet.

6.3 Utsyn: IPCEI-prosjekters fremtid i EU og EØS

IPCEI-prosjektene økende anvendelse i EU må ses i sammenheng med den endringen som har skjedd med EUs rolle i unionens industripolitikk.²³⁹ Etter finanskrisen i 2008 så EU et behov for å innta en mer aktiv rolle for å stimulere til økonomisk vekst og jobbskaping for å få

---

²³⁶ Se SSAB sitt høringssvar.

²³⁷ Ibid.

²³⁸ Se særlig Sveriges høringssvar s. 1.

²³⁹ For en gjennomgang av industripolitikken evolusjon i EU, se Szczepeński og Zachariadis (2019)

økonomien på fote igjen.²⁴⁰ Gjennom en rekke strategier ønsket EU å gjøre medlemslandenes industrier mer konkurransedyktige, og begynte i økende grad å identifisere konkrete industriområder, herunder konkrete verdikjeder, med potensiale for økt verdiskaping og legge strategier for disse.²⁴¹ Etter COVID-19-pandemien har denne utviklingen skutt fart, ved redningspakker og strategiske planer for gjenreising av EUs økonomi rettet mot spesifikke industrier og verdikjeder.²⁴²

Utviklingen i retning av en mer aktiv og verdikjederettet industripolitikk må forstås på bakgrunn av den økte konkurransen i det internasjonale markedet, og særlig Kinas fremvekst.²⁴³ Siden 2000-tallet har Kina tatt en stadig større andel av den globale verdikjedeproduksjonen, mens EU i økende grad har tapt terreng.²⁴⁴ Kinas industrielle politikk drives av en 10-årsplan vedtatt i 2015 kalt «Made in China 2025», og innebærer en strategisk satsing på en rekke definerte industriområder og verdikjeder.²⁴⁵ For å nå planens målsetning tilbyr Kina rause statsstøtteordninger for egne selskaper.

I tillegg til den økte internasjonale konkurransen, har COVID-19-pandemiens forstyrrelse av den internasjonale handelen ytterligere understreket behovet for å bygge opp egne europeiske verdikjeder, i tillegg til å jobbe for økt europeisk teknologisk uavhengighet fra Kina og USA, såkalt «tech sovereignty».²⁴⁶ I så måte kan IPCEI-retningslinjene være et godt egnet verktøy. Dette gjenspeiles av IPCEI-verktøyets popularitet innad i EU. I 2018 gikk 19 europeiske land sammen med krav om blant annet en effektivisering av praktiseringen av IPCEI-retningslinjene, samt en utvidelse av retningslinjenes virkeområde. I 2019 lanserte Frankrike og Tyskland et manifest om EUs fremtidige industripolitikk, der IPCEI-prosjekter trekkes frem som et «useful tool». Europaparlamentet har i en resolusjon uttrykt sin støtte til IPCEI-prosjekter,²⁴⁷ og det Europeiske Råd har også krevd en økt bruk av IPCEI-prosjekter for å fremme strategiske verdikjeder i EU.²⁴⁸

---

²⁴⁰ Szczepański og Zachariadis (2019). s. 7

²⁴¹ Se særlig «Key enabling technologies»-strategien fra 2012

²⁴² «Recovery and Resilience»-planen er forventet å utløse 672.5 milliarder euro i investeringer.

²⁴³ Szczepański og Zachariadis (2019) s. 11-14

²⁴⁴ Kina har økt andelen med 13,7 % mens EU har tapt andelen med 11,4 %, Szczepański og Zachariadis (2019) s. 11

²⁴⁵ Szczepański og Zachariadis (2019) s. 11

²⁴⁶ Science|Business (2020)

²⁴⁷ Resolusjon fra det Europeiske Parlament (2019) punkt 5.

²⁴⁸ Referat fra møte i det Europeiske Råd (2019) s. 2.

På bakgrunn av dette tror jeg IPCEI-prosjekter vil få en økende betydning i EU i årene fremover. Når det gjelder hvilke satsingsområder som kan være aktuelle, har en ekspertgruppe kalt «Strategic Forum for Important Projects of Common European Interest (IPCEI)»²⁴⁹ trukket frem seks «strategic value chains» som kan være egnet for IPCEI-støtte. Det er smarte, autonome elektriske biler, smarte helseprodukter, hydrogen, tingenes internett og cybersikkerhet.²⁵⁰ Høringsinnspillene og signaler fra EU-organene viser samtidig et ønske om en generell økt bruk av IPCEI-retningslinjene, og dette kan tilsi at andre verdikjeder enn de som er pekt på kan være aktuelle. For Norges del kan det være verdt å merke seg at flere havvindprodusenter har avgitt høringssvar med ønske om å koble IPCEI-retningslinjene tettere til den kommende havvindstrategien.²⁵¹

For EFTA-statene og Norge er det et mer åpent spørsmål hvilken fremtid IPCEI-retningslinjene vil få. Selv om EU-land og Kommisjonen plikter å ta hensyn til EFTA-statenes interesser ved praktiseringen av TEUV artikkel 107 (3) (b), virker reelt sett initiativ- og valgretten for IPCEI-prosjekter å være trygt plantet på EU-siden. En økt bruk av IPCEI-retningslinjer vil nødvendigvis øke mulighetene for å delta i IPCEI-prosjekter, men EFTA-statene synes likevel å være avhengig av at egne interesser i praksis harmonerer med EUs interesser. Som debatten om blått hydrogen viser, er ikke dette alltid tilfellet.

---

²⁴⁹ Opprettet ved avgjørelse fra Kommisjonen C(2018)475 den 30.01.2018.

²⁵⁰ Strategic Forum for IPCEI (2018) s. 5

²⁵¹ Ørsted (2020)

7 Kildeliste

Norske lover og forskrifter

Lov 27. november 1992 nr. 109 om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) mv. (EØS-loven)

Lov 1. januar 1994 om offentlig støtte

Lov 16. juni 2017 om klimamål (klimaloven)

Traktater og konvensjoner

TEU	Traktat om Den Europeiske union. Konsolidert versjon 2012 (2012/C 326/01)
TEUV	Traktat om Den europeiske unions virkemåte 2016 (2016/C 202/01)
EØS-avtalen	Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde, Oporto 2. mai 1992
ODA	Avtale mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol, Oporto 2. mai 1992
Parisavtalen	Paris agreement 12. desember 2015
Wien-konvensjonen	Wien-konvensjonen om traktatretten 22. mai 1969

Avgjørelser

Avgjørelser fra EU-domstolen

Alle avgjørelser er hentet fra curia.europa.eu eller eur-lex.europa.eu.

Sak C-173/73 <i>Italia mot Kommisjonen</i>	Italia mot Kommisjonen. ECLI:EU:C:1974:71 2. juli 1974
Sak C-62/87 og 72/87 <i>Exécutif régional wallon and SA Glaverbel mot Kommisjonen</i>	Exécutif régional wallon and SA Glaverbel mot Kommisjonen. ECLI:EU:C:1988:132 9. mars 1988
Sak C-225/91 <i>Matra mot Kommisjonen</i>	Matra mot Kommisjonen. ECLI:EU:C:1993:239 15. juni 1993.
Sak C-321/97 <i>Andersson</i>	Andersson. ECLI:EU:C:1999:307 5. Juni 1999
Sak C-83/98 <i>Frankrike mot Ladbroke Racing og Kommisjonen</i>	Frankrike mot Ladbroke Racing og Kommisjonen. ECLI:EU:C:2000:248 16. mai 2000
Sak C-156/98 <i>Tyskland mot Kommisjonen</i>	Tyskland mot Kommisjonen. ECLI:EU:C:2000:467 19. september 2000.
Sak C-192/01 <i>Kommisjonen mot Danmark</i>	Kommisjonen mot Danmark. ECLI:EU:C:2003:492 23. september 2003
Sak C-452/01 <i>Ospelt</i>	Ospelt.og Schlössle Weissenberg ECLI:EU:C:2003:493 23. september 2003
Sak T-171/02 <i>Regione Autonoma della Sardegna mot Kommisjonen</i>	Regione Autonoma della Sardegna mot Kommisjonen. ECLI:EU:T:2005:219 15. juni 2005.
Sak C-222/04 <i>Cassa di Risparmio di Firenze</i>	Ministero dell'Economia e delle Finanze v Cassa di Risparmio di Firenze SpA, Fondazione Cassa di Risparmio di San Miniato and Cassa di Risparmio

	di San Miniato SpA. ECLI:EU:C:2006:8 10. januar 2006
Sak C-308/06 <i>Intertanko</i>	Intertanko og andre. ECLI:EU:C:2008:312 3. juni 2008.
Sak T-254, T-279 og T-277/00 <i>Hotel Cipriani mot Kommisjonen</i>	Hotel Cipriani mot Kommisjonen. ECLI:EU:T:2008:537 28. november 2008
Sak C-334/07 P <i>Kommisjonen mot Freistaat Sachsen</i>	Kommisjonen mot Freistaat Sachsen. ECLI:EU:C:2008:709 1. desember 2008.
Sak C-75/05 og C-80/05 <i>Kronofrance mot Tyskland</i>	Kronofrance mot Tyskland. ECLI:EU:C:2013:458 4. juli 2013
Sak C-201/13 <i>Deckmyn</i>	Deckmyn og Vrijheidsfonds. ECLI:EU:C:2014:2132 3. september 2014
Sak C-526/14 <i>Kotnik</i>	Kotnik og andre. ECLI:EU:C:2016:570 19. juli 2016
Sak C-558/15 <i>Vieira de Azevedo</i>	Alberto José Vieira de Azevedo og andre mot CED Portugal Unipessoal, Lda and Instituto de Seguros de Portugal - Fundo de Garantia Automóvel. ECLI:EU:C:2016:957 15. desember 2016
Sak T-68/15 <i>Øresund</i>	HH Ferger og andre mot Kommisjonen. ECLI:EU:T:2018:563 19. september 2018
Sak T-630/15 og T-631/15 <i>Fehmarn Belt fixed rail-road link</i>	Fehmarn Belt fixed rail-road link. ECLI:EU:T:2018:942 og ECLI:EU:T:2018:944 13. desember 2018
Sak T-760/15 og T-636/16 <i>Nederland mot Kommisjonen</i>	Nederland mot Kommisjonen. ECLI:EU:T:2019:669 24. september 2019

Avgjørelser fra Kommisjonen

SA.29785, SA.35668 og SA.36327 SAS (2014)	Sverige og Danmark - SAS new Revolving Credit Facility, 9. juli 2014 OJ L/366/2014
SA.36558, SA.38371 og SA.36662 (2014)	Danmark - State Aid granted to Øresundsbro Konsortiet, 15. oktober 2014 OJ C/437/2014
SA.46705, SA.46578, SA.46595 og SA.46590 <i>IPCEI-</i> <i>mikroelektronikksaken</i> (2018)	Frankrike, Tyskland, Italia og Storbritannia - IPCEI on Microelectronics, 18. desember 2018 OJ C/7/2020
SA.39078 <i>Fehmarn Belt Fixed Link project</i> (2020)	Danmark - Financing of the Fehmarn Belt Fixed Link project, 20. mars 2020 OJ L/339/2020

Avgjørelser fra EFTAs overvåkningsorgan (ESA)

No. 390/09/COL <i>MESTA</i>	EFTA Surveillance Authority Decision No 390/09/COL of 7 October 2009 on the establishment of Mesta AS (Norway), 7. oktober 2009.
Sak No 093/20/COL <i>Northern Lights</i>	EFTA Surveillance Authority Decision No 093/20/COL of 17 July 2020 on the full-scale CCS project, 17. juli 2020.
No 273/14/COL <i>SAS</i>	EFTA Surveillance Authority Decision No 273/14/COL of 9 July 2014 on the financing of Scandinavian Airlines through the new Revolving Credit Facility (Norway), 9. juli 2014

Avgjørelser fra EFTA-domstolen

E-1/03 <i>ESA mot Island</i>	ESA mot Island, 12. desember 2003
E-5/04 <i>Fesil og andre mot ESA</i>	Fesil ASA and Finnfjord Smelteverk AS mot ESA, 13. oktober 2004
E-9 og 10/07 <i>L'Oréal</i>	L'Oréal Norge AS v Aarskog Per AS og andre og Smart Club Norge, 8. juli 2008

Retningslinjer

EEA-retningslinjene (2014)	Guidelines on State aid for environmental protection and energy 2014-2020 beslutning 090/20/COL av 16. juli 2014
Guidelines on the notion of State aid (2017)	Guidelines on the notion of State aid as referred to in Article 61(1) of the Agreement on the European Economic Area No 3/17/COL av 18. januar 2017
R&D&I-retningslinjene	State aid for research and development and innovation beslutning 090/20/COL av 15. juli 2020.
IPCEI-retningslinjene	Guidelines for the analysis of the compatibility with the functioning of the EEA Agreement of state aid to promote the execution of important projects of common European interest beslutning No 90/20/COL av 15. juli 2020.

EU-strategier og dokumenter

2021Portugal.EU (2020)	2021Portugal.EU - Programme for the Portuguese Presidency of the Council of the European Union 1. January to 30 June 2021, 17. desember 2020
An SME Strategy for a sustainable and digital Europe (2020)	Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - An SME Strategy for a sustainable and digital Europe COM/2020/103 final, 10. mars 2020.
Annual Sustainable Growth Strategy 2021 (2020)	Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment bank: Annual Sustainable Growth Strategy 2021 COM/2020/575 final, 17. september 2020
EUs hydrogenstrategi (2020)	Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - A hydrogen strategy for a climate-neutral Europe, COM (2020) 301 final, 8. juli 2020
Hydrogendokumentet (2020) XX	Guiding template: Energy and hydrogen infrastructure, https://ec.europa.eu/competition/state_aid/what_is_new/template_RFF_energy_and_hydrogen_infrastructure.pdf , 21. desember 2020

IPCEI-hydrogenmanifestet (2020)	<p>Manifesto for the development of a European “Hydrogen Technologies and Systems” value chain, https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Downloads/M-O/manifesto-for-development-of-european-hydrogen-technologies-systems-value-chain.pdf?__blob=publicationFile&v=10, 17. desember 2020</p>
«Key enabling technologies»-strategien (2012)	<p>Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - ‘A European strategy for Key Enabling Technologies – A bridge to growth and jobs’ COM (2012) 341 final, 26. juni 2012.</p>
Kommissjonens «Fitness check» (2020)	<p>Commission staff working document: Fitness check of the 2012 State aid Modernization package, railways guidelines and short-term export credit insurance SWD (2020) 257 final, 30. oktober 2020.</p>
Referat fra møte i det Europeiske Råd (2019)	<p>European Council meeting (21 and 22 March 2019) – Conclusions EUCO 1/19, 22. mars. 2019</p>
Resolusjon fra det Europeiske Parlament (2019)	<p>European Parliament resolution of 18 June 2020 on competition policy – annual report 2019 (2019/2131(INI)).</p>
State aid action plan (2005)	<p>State aid action plan - Less and better targeted state aid: a roadmap for state aid reform 2005-2009 COM/2005/0107 final, 7. juni 2005</p>
State aid modernisation (SAM) (2012)	<p>Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the</p>

	Committee of the Regions: EU State Aid Modernisation (SAM) COM/2020/209 final, 8. mai 2012
Strategic Forum for Important Projects of Common European Interest (IPCEI) (2018)	Strengthening Strategic Value Chains for a future-ready EU Industry – Report on the Strategic Forum for Important Projects of Common European Interest, 5. februar 2018.
The European Green Deal (2019)	Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – The European Green Deal, COM (2019) 640 final, 11. desember 2019.

Offentlige publikasjoner

Regjeringens hydrogenstrategi (2020)	<i>Regjeringens hydrogenstrategi – på vei mot lavutslippssamfunnet</i> , 3. juni 2020. Utgitt av Olje- og energidepartementet og Klima- og miljødepartementet. Publikasjonskode: Y-0127 B.
--------------------------------------	--

Uttalelser fra Kommisjonen

Kommisjonen (2018)	<i>State aid: Commission approves plan by France, Germany, Italy and the UK to give €1.75 billion public support to joint research and innovation project in microelectronics</i> , 18. desember 2018:
--------------------	--

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_18_6862 (lest 10. januar, 2021)

Kommisjonen (2019)

State aid: Commission approves €3.2 billion public support by seven Member States for a pan-European research and innovation project in all segments of the battery value chain, 9. desember 2019: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_19_6705 (lest 10. januar 2021)

Kommisjonen (2020a)

State aid: Commission approves Danish public financing of Fehmarn Belt fixed rail-road link, 20. mars 2020: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_501 (lest 10. januar 2021)

Kommisjonen (2020b)

State aid: Commission publishes results of evaluation of EU State aid rules, 30. oktober 2020: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_226 (lest 20. mars 2021)

Kommisjonen (2021a)

State aid: Commission approves €2.9 billion public support by twelve Member States for a second pan-European research and innovation project along the entire battery value chain, 26. januar 2021: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_226 (lest 15. januar 2021)

Kommisjonen (2021b)

State aid: Commission approves €146.5 million Austrian support in favour of companies joining research and innovation project in microelectronics, 23. mars 2021: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_1343

Høringssvar

CEFIC (2020)

Høringssvar fra European Chemical Industry Council («CEFIC») 21. desember 2020:

<https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12661-Revision-of-the-Communication-on-important-projects-of-common-European-interest/F1364663>

Danish Energy (2020)

Høringssvar fra Danish Energy 18. desember 2020:

<https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12661-Revision-of-the-Communication-on-important-projects-of-common-European-interest/F1346299> (lest 2. mai 2021)

Hydrogen Europe (2020)

Høringssvar fra Hydrogen Europe (2020) 21. desember 2020:

https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12661-Revision-of-Communication-on-important-projects-of-common-European-interest/F1365121_en

SSAB (2020)

Høringssvar fra SSAB 21. desember 2020:

<https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12661-Revision-of-the-Communication-on-important-projects-of-common-European-interest/> (lest 2. mai 2021)

Sverige (2020)

Høringssvar fra Sverige 20. desember 2020

<https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12661-Revision-of-the-Communication-on-important-projects-of-common-European-interest/F1360430>

Ørsted (2020)

Høringssvar fra Ørsted 18. desember 2020:
<https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12661-Revision-of-Communication-on-important-projects-of-common-European-interest/F1345673>

Litteraturliste

Bacon (2017)

Kelyn Bacon QC, *European Union Law of State Aid*, 3. Utg., Oxford University Press 2017.

Fredriksen og Mathisen (2018)

Halvard Haukeland Fredriksen og Gjermund Mathisen, *EØS-rett*, 3. utg., Fagbokforlaget 2018.

Nicolaides (2020)

Phedon Nicolaides, «An Important (and so far, Unique) Project of Common European Interest», *Lexxion*, 12. februar 2020,
<https://www.lexxion.eu/en/stateaidpost/an-important-and-so-far-unique-project-of-common-european-interest/> (lest 2. mars 2021)

Potsdam institute (2021)

The new EU climate target will increase carbon prices and could phase out coal power in Europe as early as 2030, 27. april (2021) <https://www.pik-potsdam.de/en/news/latest-news/the-new-eu-climate-target-will-increase-carbon-prices-and-could-phase-out-coal-power-in-europe-as-early-as-2030> (lest 4. mai 2021)

Rydelski (2016)

Michael Sánchez Rydelski «State aid» i Carl Baudenbacher *The Handbook of EEA law*, 1. utg., Springer 2016.

- Sejersted (2011) Fredrik Sejersted, Finn Arnesen, Ole-Andreas Rognstad, Sten Foyn og Olav Kolstad, *EØS-rett*, 3. utg., Universitetsforlaget 2011.
- Szczepański og Zachariadis (2019) Marcin Szczepański og Ioannis Zachariadis «EU industrial policy at the crossroads – Current state of affairs, challenges and way forward», », *European Parliamentary Research Service (EPRS)*, 2. desember 2019,
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/644201/EPRS_IDA\(2019\)644201_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/644201/EPRS_IDA(2019)644201_EN.pdf) (lest 28. april)
- Szczepański (2020) Marcin Szczepański, «Important projects of common European interest - Boosting EU strategic value chains», *European Parliamentary Research Service (EPRS)*, 12. november 2020,
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/659341/EPRS_BRI\(2020\)659341](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/659341/EPRS_BRI(2020)659341) (lest 20. april 2021)

Nettsider

- BBC (2021) *Climate Change: EU to cut CO2 emissions by 55% by 2030*, 21. april 2021:
<https://www.bbc.com/news/world-europe-56828383> (lest 1. mai 2021)
- ENOVA (2021) *Stor interesse for deltakelse i IPCEI Hydrogen*, pressemelding, 8. mars 2021:
<https://presse.enova.no/pressreleases/stor-interesse-for-deltakelse-i-ipcei-hydrogen-3079302> (lest 10. mars 2021)

- Euractiv (2020a) *Five countries object to EU's latest hydrogen 'manifesto'* 18. Desember 2020
<https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/five-eu-countries-object-to-eus-latest-hydrogen-manifesto/> (lest 23. mars 2021)
- Euractiv (2020b) *Declaration from AT, DK, ES, LU, PT on the adoption of the 'Manifesto for the development of a European "Hydrogen Technologies and Systems" value chain'*, desember 2020:
https://www.euractiv.com/wp-content/uploads/sites/2/2020/12/Declaration-AT-DK-ES-LU-PT-manifesto-IPCEI-hydrogen_clean2.pdf (lest 23. mars 2021)
- Euractiv (2021) *MEPs back natural gas as a 'bridge' to 100% renewable hydrogen*, 27. januar 2021:
<https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/meps-back-natural-gas-as-a-bridge-to-100-renewable-hydrogen/> (lest 23. mars 2021)
- Klima- og miljødepartementet (2020) *Slutter seg til europeisk satsing på hydrogen*, pressemelding, 9. desember 2020:
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/slutter-seg-til-europeisk-satsing-pa-hydrogen/id2790732/> (lest 4. januar 2021)
- Norsk petroleum (2021) *Ekspert av olje og gass*, 25. mars 2021:
<https://www.norsketroleum.no/produksjon-og-eksport/eksport-av-olje-og-gass/#samlet-eksport> (lest 29. mars 2021)
- Regjeringen (2019) *Granavolden-plattformen*, 17. januar 2019:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/>

[7b0b7f0fcf0f4d93bb6705838248749b/plattform.pdf](https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norge-forsterker-klimamalet-for-2030-til-minst-50-prosent-og-opp-mot-55-prosent/id2689679/)

(lest 3. april 2021)

Regjeringen (2020a)

Norge forsterker klimamålet for 2030 til minst 50 prosent og opp mot 55 prosent, 7. februar 2020:

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norge-forsterker-klimamalet-for-2030-til-minst-50-prosent-og-opp-mot-55-prosent/id2689679/> (lest 5. april 2021)

Regjeringen (2020b)

Støtter gjennomføring av Langskip og Northern Lights, 15. desember 2020.

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/stotter-gjennomforing-av-langskip-og-northern-lights/id2791729/> (lest 2. april)

Science|Business (2020)

Decoding Europe's new fascination with 'tech sovereignty', 8. september 2020:

<https://sciencebusiness.net/technology-strategy-board/news/decoding-europes-new-fascination-tech-sovereignty> (lest 7. april)

SINTEF-studie publisert 4. mai 2021

Vi trenger alle hydrogenteknologier for å nå nullutslipp, 4. mai 2021:

<https://www.sintef.no/siste-nytt/2021/vi-trenger-alle-hydrogenteknologier-for-a-na-nullutslipp/> (lest 7. mai)